

Informe

Servei de Dutxes, canvi de roba, repartiment
d'àpats i activitat esportiva

2024

ÍNDEX

1.- INTRODUCCIÓ.	2
2.- CONCEPTUALITZACIÓ: POBRESA, EXCLUSIÓ SOCIAL I VULNERABILITAT.....	2
3.- CONTEXTUALITZACIÓ.....	4
4.-METODOLOGÍA	5
5.- EL SERVEI DE DUTXES, ROBER SOLIDARI I REPARTIMENT D'ÀPATS.....	6
6. ACTIVITAT ESPORTIVA AL GIMNÀS SOCIAL SANT PAU.	23
7. CONCLUSIONS FINALS.....	33

1.- Introducció.

Des de l'any 2020, el Gimnàs Social Sant Pau ofereix un servei de dutxes, rober solidari i repartiment d'àpats per a persones en situació d'exclusió social, amb especial atenció a les persones sense llar.

Donada aquesta experiència, l'any 2022 la cooperativa decideix elaborar un informe sobre el perfil de les persones usuàries del servei de dutxes, rober solidari i repartiment d'àpats per tal de fer-lo servir com indicador de replicabilitat del recurs. A la nostra pàgina web, www.gimnassocialsantpau.com es poden consultar els informes elaborats fins a la data actual.

El juny de l'any 2023, el Gimnàs Social Sant Pau canvia la seva ubicació de forma provisional a un espai cedit per l'Ajuntament de Barcelona, al carrer Floristes de la Rambla, 10. Aquest canvi permet reobrir l'activitat esportiva i combinar-la amb el servei de dutxes.

Aquest 2024 presentem un informe dissenyat empíricament, de caràcter social i elaborat amb una metodologia mixta, que dona informació detallada sobre el Servei de dutxes, rober solidari i repartiment d'àpats del Gimnàs Social Sant Pau, així com de l'activitat esportiva de les nostres persones associades al gimnàs a quota zero.

L'informe s'ha elaborat en base a les dades extretes de dues mostres. Una primera mostra de 86 persones usuàries del servei de dutxes i, una segona de 19 persones sòcies a quota zero al Gimnàs que fan activitat esportiva de manera diària. Cal matisar que totes les dades estan disgregades en funció del gènere per tal d'aportar dades específiques sobre el perfil de les dones que fan ús tant del Servei de Dutxes, com de l'activitat esportiva del Gimnàs.

En aquest estudi, a banda de reflectir el perfil de persones que fa un ús del recurs, afegim una comparativa amb les dades del 2023, per tal d'analitzar els canvis de perfil de persones que han fet ús del servei de dutxes, rober solidari i repartiment d'àpats.

Per últim, es detallen unes conclusions que es concreten en una sèrie de propostes de millora del servei, de reptes a assolir i de diferents alternatives d'integració social per al col·lectiu de persones sense llar.

2.- Conceptualització: pobresa, exclusió social i vulnerabilitat.

El concepte de pobresa es refereix a un estat de carència i deteriorament, que indica tant l'absència d'elements essencials per la subsistència i el desenvolupament personal, com una insuficiència en les eines necessàries per abandonar aquesta situació.

En aquest sentit, s'està en una situació de pobresa quan no s'aconsegueix satisfer alguns dels requeriments definits com a "necessitats bàsiques", però també es parla de pobresa quan cobrint aquestes necessitats, els ingressos s'ubiquen per sota de la línia de pobresa.

Pel que fa al terme exclusió, difós àmpliament en els 90, sorgeix en gran part per la presa de consciència col·lectiva davant l'amenaça de marginació social sobre les franges cada cop més nombroses i mal protegides de la població.

Atkinson (1998) marca tres components claus per definir l'exclusió: el seu caràcter relatiu i els mecanismes i elements dinàmics que la caracteritzen. L'exclusió "constitueix la contrapartida de la inclusió", el que significa una enorme diversitat de situacions o possessions materials i no materials. No és un concepte

dicotòmic que divideix als individus o grups en dos: existeixen una sèrie de situacions entre els dos estats. Per altre part, és també relatiu perquè varia espacial i històricament segons el context en el que el situem.

En referència a la vulnerabilitat, ens trobem davant un concepte dinàmic i especialment adaptatiu i relacional als contextos que es produeix. Des d'aquest punt de vista, prenem com a punt de partida el concepte com a fenomen social, no com a condició personal. Les persones no són per si mateixes vulnerables sino que, per una condició particular, s'enfronten a un entorn que, injustament, impedeix el desenvolupament d'un o varis aspectes de la seva vida, quedant subjectes a un major risc de veure els seus drets afectats. És a dir, parlem de vulnerabilitat com a condició que situa a qui la viu en una situació de desavantatge per exercir els seus drets i llibertats. ¹

Cal destacar que el concepte de vulnerabilitat ha irromput amb força des de fa varies dècades en les Ciències Socials i, en particular, en el camp dels estudis sobre la desigualtat social. Així doncs, s'ha convertit en una eina d'anàlisi utilitzada en els estudis de la realitat social per dissenyar i orientar diferents intervencions socials.

Pérez de Armiño (2000) estableix l'aparició del concepte en la dècada dels 70', amb l'intent de comprensió de certs desastres naturals i els problemes de recuperació de les poblacions afectades. Segons aquest mateix autor, a la dècada dels 80' es passa a un enfocament social que posa el focus en les estructures i processos socioeconòmics de desigualtat i pobresa com a causants de la vulnerabilitat. Així doncs, la incorporació dels factors socials serveix per comprendre en quina mesura les estructures socials estableixen a alguns sectors de la població en la indefensió.

A la primera dècada del S.XXI, és quan el concepte es converteix en una eina essencial per dissenyar les polítiques públiques en matèria de desenvolupament, així com les intervencions d'acció humanitària. Aquest fet ve donat per dos fites: l'establiment dels Objectius del Mil·lenni per les Nacions Unides (2000), on el primer d'aquests Objectius és el d'“*eradicar la pobresa extrema i la fam, i promoure les condicions de vida sobre la Terra en un nivell acceptable per a tots*”, i la crisi mundial del 2008 que deriva en un creixement de situacions de precarietat i inseguretat econòmica i social.

Així doncs, el concepte de vulnerabilitat es refereix a la diversitat de situacions i al procés pel qual s'està en risc d'engrosar l'espai d'exclusió. Vulnerabilitat no és exactament el mateix concepte que pobresa, tot i que la inclou. La pobresa fa referència a una situació actual i objectivable de carència, mentre que la vulnerabilitat és un concepte més dinàmic i abarcatiu.

En aquest marc, l'informe pren com a referència les següents dimensions d'anàlisi de la vulnerabilitat:

- Les condicions habitacionals i l'accés a les condicions materials.
- Les característiques sociodemogràfiques de les llars, segons diferents etapes del cicle vital i les responsabilitats segons el gènere.
- Les característiques educacionals i l'accés al mercat laboral.
- L'àmbit relacional que contempla les possibles inserccions en xarxes de relacions.

En relació al sensellarisme, per tal d'elaborar de forma exhaustiva l'informe, es pren com a referència la definició del concepte adoptat per la Federació europea d'organitzacions nacionals que treballen amb persones sense llar (FEANTSA): una persona sense llar és aquella que “no pot conservar una llar adequada, adaptada a la seva situació personal, permanent i que proporcioni un marc estable de convivència, ja sigui

¹R. Hernandez Forcada i Hector Eloy Rivas Sánchez, op.cit, p.11

per raons econòmiques i barreres socials, o bé perquè presenta dificultats personals per a portar a terme una vida autònoma”

En aquesta línia, FEANTSA, classifica les diferents situacions de la següent manera:

1. Sense sostre: viuen al carrer i dormen en un refugi nocturn.
2. Sense llar: viuen en albergs per a persones sense llar, albergs de dones/refugis, llar per sol·licitants d'asil o amb suport d'especialistes i institucions d'internament.
3. LLar insegur: resideixen sense títol legal, ordre de desnonament o sota amenaça de violència.
4. Llar inadequat: viu en una estructura temporal o llar impropia.

Una altra definició que s'ha tingut present és la que aporta Pedro Cabrera, professor de Treball Social de la Facultat de Ciències Humanes i Socials (Comillas CIHS) i coautor del llibre “Vidas de calle”, que defineix el concepte sense llar com “la manca d'una llar adequada i permanent que permeti un marc de convivència estable per a les persones”.

3.- Contextualització

A l'any 2023 la tasa AROPE (indicador que combina el risc de pobresa i exclusió social, la baixa intensitat en la feina, i la privacitat material i social severa) ens diu que a Catalunya el 24,4% de la població està en risc d'exclusió social. Un fet que revela que quasi una de quatre persones que viuen al territori es troben en situació de risc d'exclusió social.

Si comparem aquestes dades amb anys anteriors, trobem que ha disminuït la població amb baixa intensitat en el treball, mentre que ha augmentat el percentatge de població que viu en situació de privació material i social severa, que es situa en el 8,9%.

En aquest marc, ens trobem davant d'una realitat on, la impossibilitat de tenir una llar digna, la precarietat laboral i la dificultat de moltes llars per accedir a alimentació bàsica, medicaments i tractaments per motius econòmics, juntament amb l'aïllament social i la falta de xarxa i comunitat de referència, fa que cada cop més persones acabin en situacions d'exclusió social.

Podem afirmar que en els contextos de creixement heterogeni, l'exclusió social ja no implica la reproducció de les desigualtats clàssiques, sino que contempla situacions generades per l'existència de noves fractures socials i la ruptura de les coordenades més bàsiques de la integració: la participació en el mercat productiu, el reconeixement públic, la participació política i l'adscripció social i comunitària.

Així doncs, la intervenció social ha de partir de la constant adaptació a la realitat social en la que ens trobem. En aquest sentit, s'han de generar alternatives que no s'allunyin de la concepció dinàmica de la societat, ni dels processos multicausals de segmentació social, trencant amb els enfocaments tradicionals que es manifesten insuficients en la reducció de les necessitats socials existents.

4.-Metodologia

Aquest informe es realitza mitjançant una metodologia quantitativa i observacional, amb dades recollides i analitzades durant l'any 2024. Aquestes dades han sigut compilades mitjançant dos qüestionaris: un dirigit a les persones usuàries del servei de dutxes, rober solidari i repartiment d'àpats (*qüestionari 1*), i un altre a les sòcies quota zero del gimnàs (*qüestionari 2*).

4.1- Participants:

- *Qüestionari 1*: S'ha realitzat a 86 persones usuàries del servei de dutxes, rober solidari i repartiment d'àpats. D'aquestes persones un 87% han sigut homes i un 13% dones.

El qüestionari s'ha realitzat de manera presencial, i en alguns casos, amb el suport de l'equip tècnic que treballa en el servei.

- *Qüestionari 2*: S'ha realitzat a 19 persones sòcies a quota zero del gimnàs que fan activitat esportiva de manera habitual. D'aquestes persones un 84% han estat homes i un 16% dones.

El qüestionari s'ha realitzat de manera presencial, i en alguns casos, amb el suport de l'equip tècnic que treballa al gimnàs.

4.2.- Instrument i variables

El qüestionari ha estat l'instrument escollit pel desenvolupament de l'informe i ha estat elaborat per l'equip tècnic professional que treballa en el Servei de Dutxes des de l'any 2020, i en l'Àrea esportiva del Gimnàs des de la reaobertura a l'any 2023.

Així doncs, les variables s'han escollit en base a l'experiència i el coneixement de l'equip tècnic, amb l'objectiu d'assegurar que les preguntes són les adients amb l'estudi que es presenta.

La participació en els qüestionaris ha estat voluntària i anònima.

En relació al *qüestionari 1*, la primera part inclou dades sociodemogràfiques (gènere, franja d'edat i país d'origen). La segona presenta preguntes específiques que ens permeten apropar-nos i extreure informació més detallada sobre la situació vital de les persones usuàries del servei. Pel que fa a la tercera part, inclou dades que ens serveixen per analitzar si l'organització i funcionament del recurs s'adequa a la realitat existent, i que són útils per iniciatives de replicabilitat del servei.

En relació al *qüestionari 2*, la primera part inclou dades sociodemogràfiques (gènere, franja d'edat i país d'origen). La segona part presenta preguntes específiques de la utilització del gimnàs per tal d'analitzar si el recurs s'adequa a les necessitats reals del col·lectiu de referència.

Finalment, cal destacar que per tal d'elaborar les conclusions s'ha utilitzat l'observació i l'anàlisi documental com a complement a l'anàlisi de les dades extretes dels qüestionari.

5.- El servei de dutxes, rober solidari i repartiment d'àpats.

Una de les característiques que defineixen el Servei de Dutxes, rober solidari i repartiment d'àpats és la diversitat en el perfil de les persones usuàries. Per tal de mesurar aquesta diversitat utilitzem diferents variables de medició bàsica regides pel principi de classificació i de funcionament propi del servei.

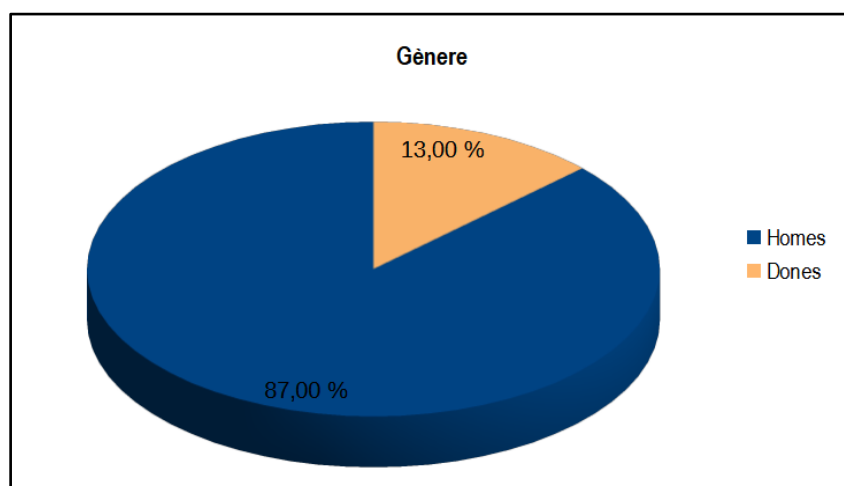
5.1.- Variables de mediació bàsica regides pel principi de classificació.

Aquest apartat ens serveix per classificar la mostra en les categories que estableix cada variable, analitzar les dades per tal d'extreure el perfil de persones usuàries a l'any 2024 i fer una comparativa respecte a l'any 2023.

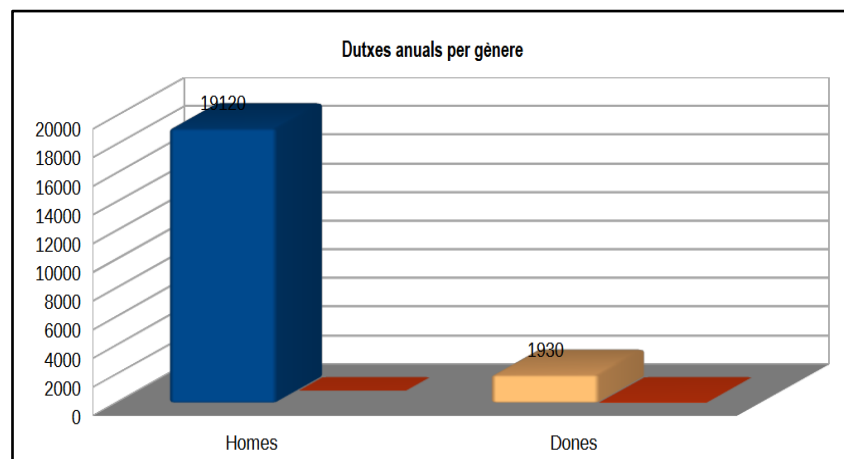
- Gènere: Per tal d'incorporar la perspectiva de gènere, les dades es disgreguen en homes i dones. D'aquesta manera analitzem el perfil de dones que fan ús del servei de dutxes, i així generar recursos adients a les seves necessitats reals.

La mostra ha comptat amb 86 persones enquestades, de les quals 75 han estat homes i 11 dones. En termes relatius, un 87% de la mostra han estat homes i un 13% dones.

Cal matisar que, el % d'homes i dones enquestats és proporcional al nombre dutxes realitzades. En concret, durant l'any 2024 s'han recomptat 21.050 dutxes, de les quals 19.120 s'han donat a homes (90,83%) i 1.930 a dones (9,17%).

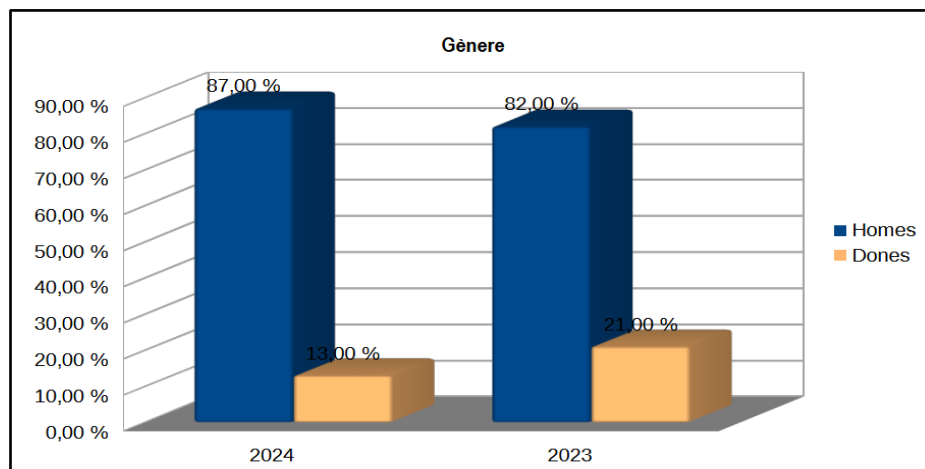

Font: Enquesta realitzada pel Gimnàs Social Sant Pau. Mostra de 86 persones.

Font: Enquesta realitzada pel Gimnàs Social Sant Pau. Mostra de 11 dones participants

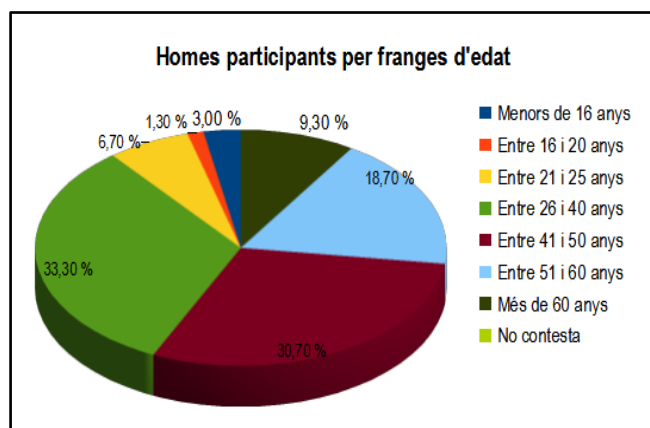
En relació a l'any 2023, la composició de la mostra d'aquest any ha variat de forma poc significativa. Així doncs al 2024 han incrementat el número de homes enquestats i disminuït de dones en relació al total de participants.

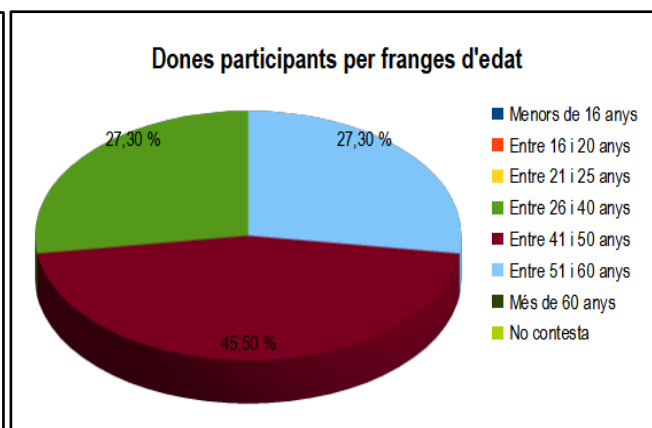
Font: Gimnàs Social Sant Pau.

Conclusions:

- Les dones eviten especialment qualsevol situació de dormir al carrer, donat que les persones que viuen al carrer pateixen agressions i violències, i en el cas de les dones, s'agreuja per la possibilitat de patir agressions masclistes i/o sexuals. Aquest fet implica que les dones, abans d'arribar a dormir al carrer, optin per alternatives que es corresponguin amb altres situacions d'exclusió residencial, menys estudiades i quantificades, o bé aguantar situacions molt dures, només per tenir un sostre al cap, situacions que un home no aguantaria. Tot i això, són un col·lectiu que també conformen la realitat de la societat catalana, i a més, són un col·lectiu de vulnerabilitat extrema.
- Una de les línies prioritàries de l'Ajuntament de Barcelona és l'atenció a les dones per tal que no estiguin al carrer. En aquest sentit, existeixen més recursos per dones que per homes, i, per tant es dona una diversificació de les dones usuàries entre els diferents serveis de la ciutat.
- Edat: Cada etapa del cicle vital ve determinada per unes necessitats i realitats diferents. La variable edat pot influir en una ampla gamma de comportaments, actituds i resultats. Per això, és fonamental tenir-la en present per tal de desenvolupar línies d'intervenció que s'adeqüin a la situació vital de les persones que fan ús del recurs.

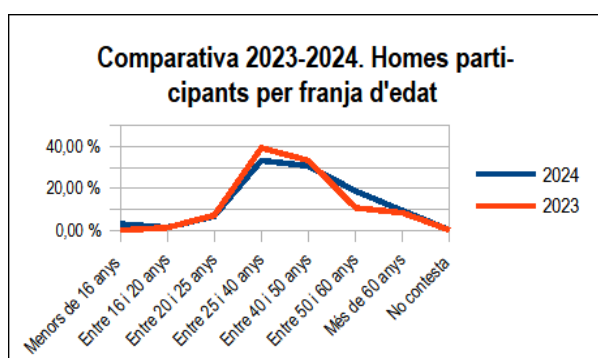
Font: Enquesta realitzada pel Gimnàs Social Sant Pau. Mostra de 75 homes participants

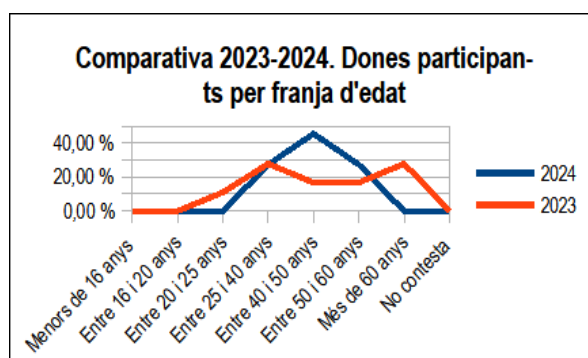
Font: Enquesta realitzada pel Gimnàs Social Sant Pau. Mostra de 11 dones participants

En relació als homes, es segueix la mateixa tendència que els anys anterior. Així doncs, els usuaris que més utilitzen el servei continuen sent els homes entre els 41 i 50 anys (33,30%) i els 26 i 40 anys (30,70%). En referència a la resta, en comparació a l'any 2023, s'ha incrementat en un 1% els homes majors de 60 anys (9,30%), mentre que els usuaris entre 21 i 25 anys (6,70%) han baixat en un 0,40%. Pel que fa a la cohort d'edat entre 16 i 20 anys (1,3%) no ha patit cap variació respecte a anys anteriors.

Pel que fa a les dones s'ha donat un canvi substancial en el perfil d'usuàries del servei, amb un increment del 28,75% en les dones entre els 41 i 50 anys. Aquesta franja d'edat aglutina el 45,45% de la mostra, mentre que l'any 2023 es trobava en el 16,7%. També s'ha donat aquesta tendència en les dones entre els 51 i 60 anys (27,7%), que han incrementat en un 10,6%. En contraposició a la franja d'edat de més de 60 anys que ha caigut en 27,8%. També ha desincrementat de manera significativa, en un 11,1%, les usuàries entre els 21 i 25 anys, mentre que les de 26 i 40 anys amb un 27,30% es mantenen.

Font: Gimnàs Social Sant Pau

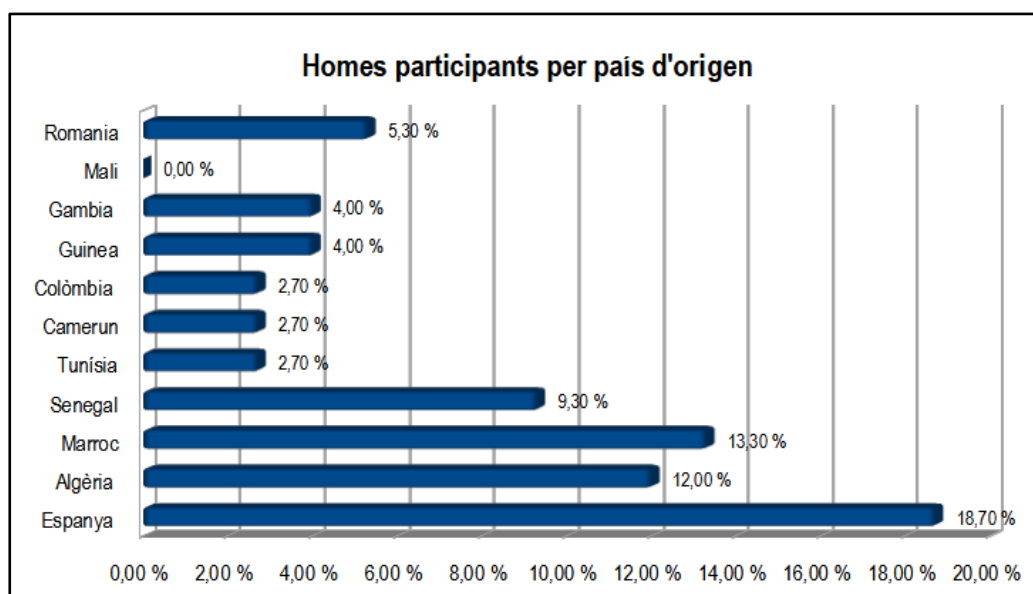

Conclusions:

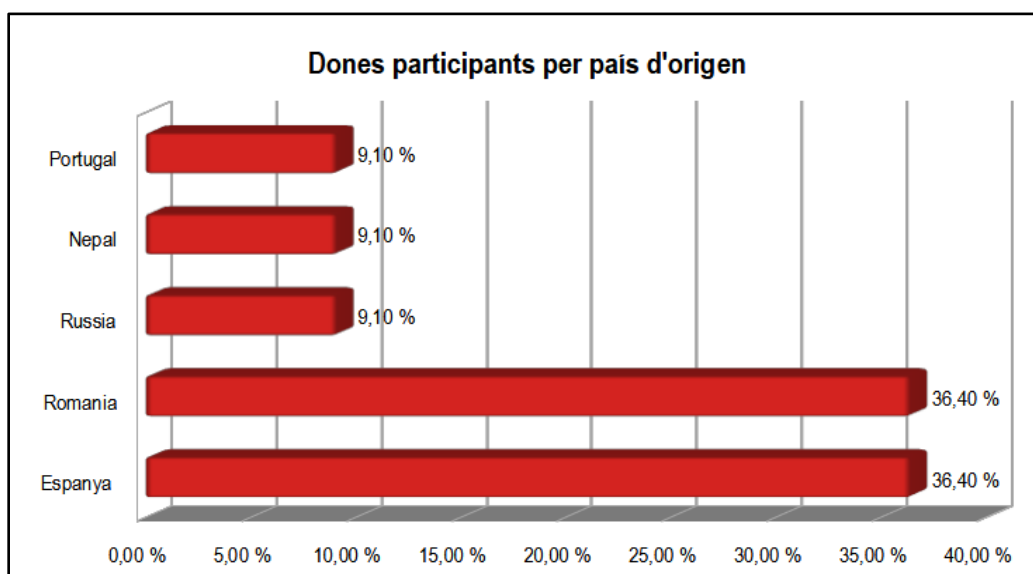
(Nota prèvia)Cal destacar que el fet que la mostra de dones sigui petita pot produir canvis significatius en l'anàlisi de les dades que incideixen en les dades comparades.**

- En relació als homes es segueix la mateixa tendència que altres anys. Ara bé, un fet significatiu és la baixa d'homes usuaris entre els 21 i els 25 anys. Aquest fet, juntament amb la informació extreta de les diferents reunions amb l'Ajuntament de Barcelona (Mediació) ens fa concloure que s'estan incorporant més recursos a la ciutat per a joves en situació de sensellarisme o risc d'exclusió social.
- Pel que fa a les dones, hi hagut un desincrement significatiu en les cohorts d'edats entre 21 i 25 anys i més de 60 anys. Les dades analitzades, juntament amb la informació extreta en les diferents reunions amb l'Ajuntament de Barcelona (Mediació) ens fan concloure que s'estan incorporant més recursos a la ciutat per a dones, amb especial atenció a dones joves i tercera edat en situació de sensellarisme o risc d'exclusió social.

- País d'origen: Aquesta variable ens permet obtenir una radiografia de la diversitat cultural de les persones que utilitzen el servei de dutxes, rober solidari i repartiment d'àpats.

Font: Enquesta realitzada pel Gimnàs Social Sant Pau. Mostra de 75 homes participants

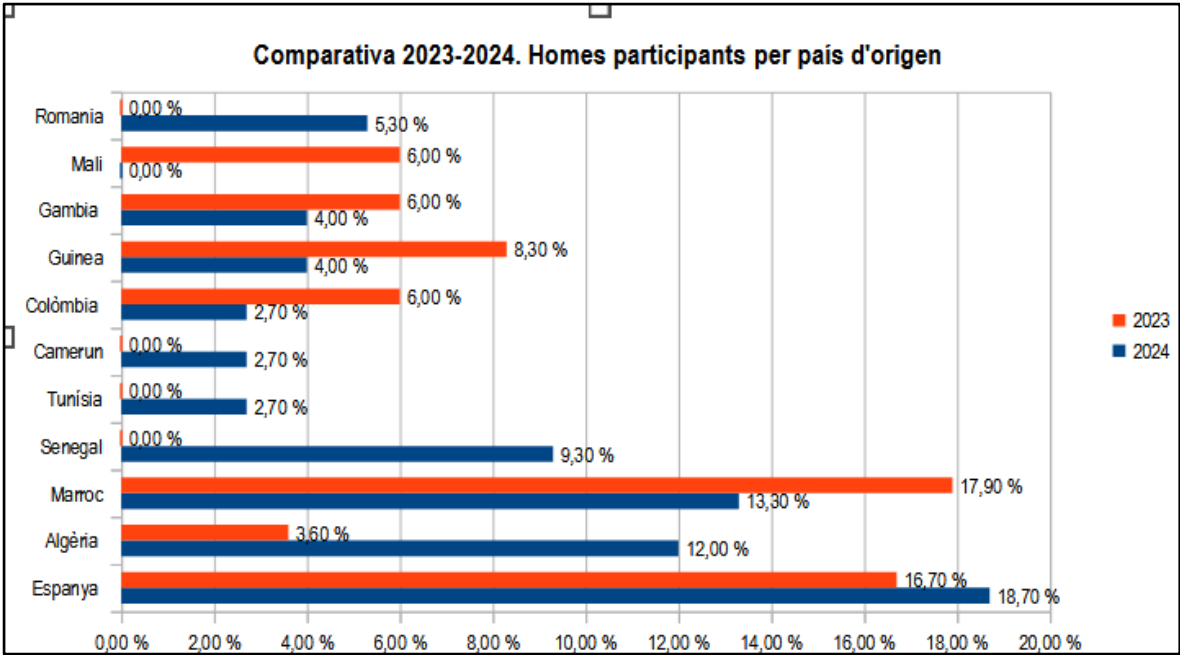
Font: Enquesta realitzada pel Gimnàs Social Sant Pau. Mostra de 11 dones participants

En relació als homes es segueix la mateixa tendència que al 2023, sent Espanya (18,70%), el Marroc (13,30%) els països d'origen que més persones usuàries aglutinen. Tot i així, en les dades de l'any 2024, s'observa un increment dels homes d'origen espanyol en un 2% i un desincrement dels homes d'origen marroquí en un 4,6%.

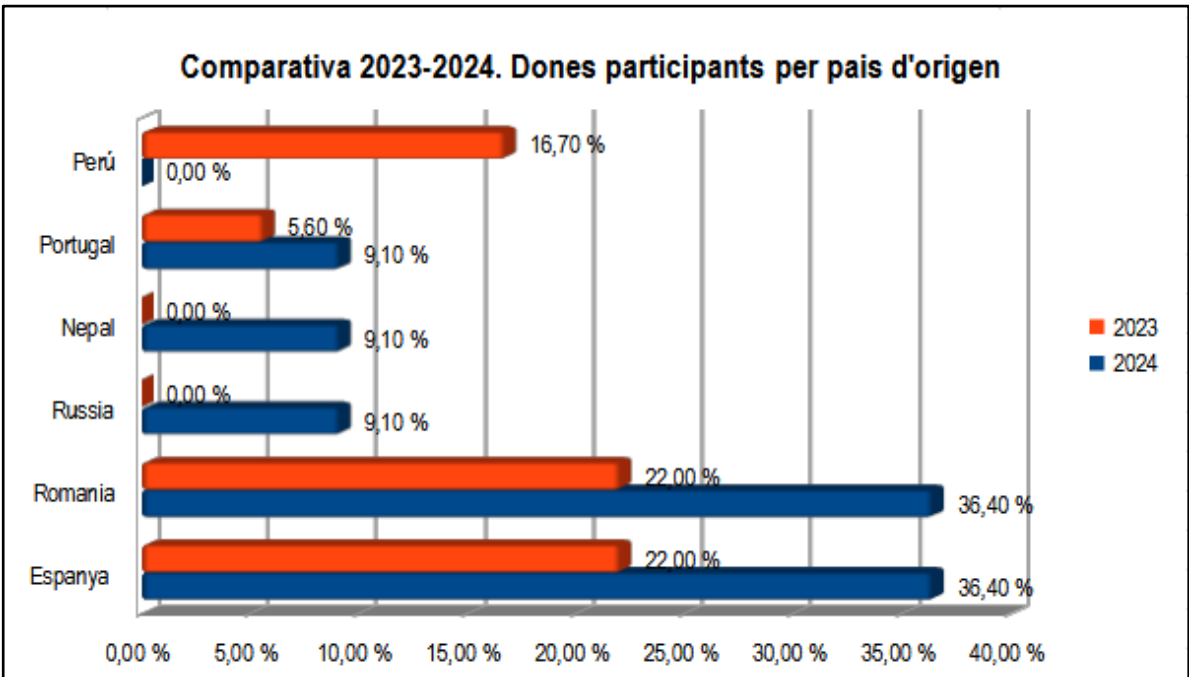
Pel que fa a la resta de la mostra, com a dades significatives, destacar l'increment en un 8,4% d'homes usuaris d'Algèria (12%), l'aparició de Senegal (9,3%) i Romania (5,30%) com a nous països d'origen, i la desaparició d'usuaris provinents de Mali.

En el cas de les dones també es segueix la mateixa tendència que al 2023 en relació als dos països d'origen més significatius. Espanya (36,40%) i Romania (36,40%) continuen sent els llocs d'on provenen més usuàries, amb un increment en ambdós casos del 14,40 % respecte a l'any 2023.

En la resta de la mostra s'observen canvis significatius en relació a l'any anterior. En aquest sentit, al 2024 han sorgit Perú (16,7%), Rússia (9,10%) i Nepal (9,10%), com nous països d'origen de dones usuàries del servei, en detriment de Portugal (5,6%) que ha baixat en un 3,5% respecte a l'any 2023.

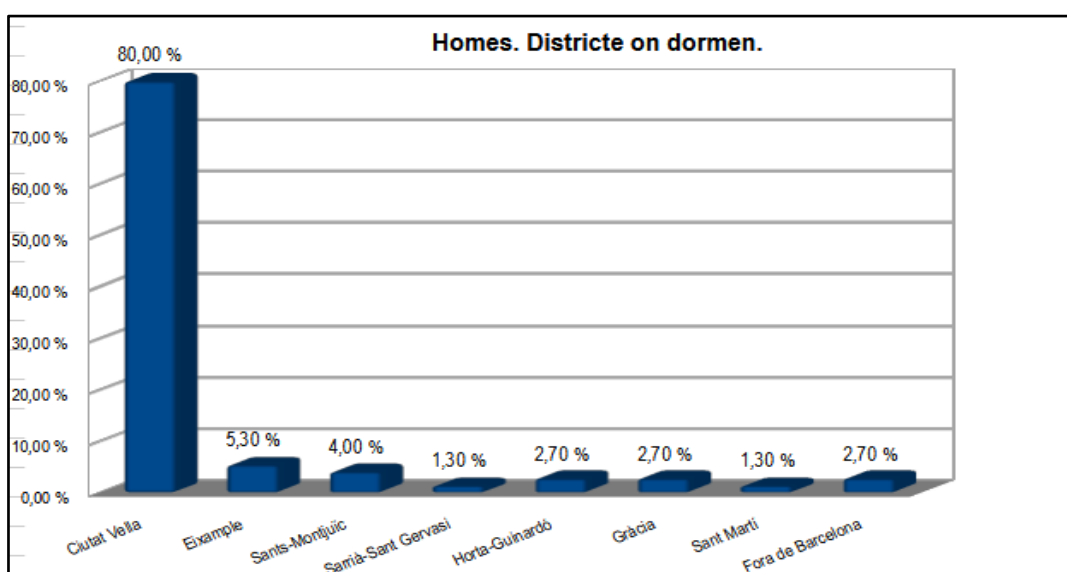
Font: Gimnàs Social Sant Pau

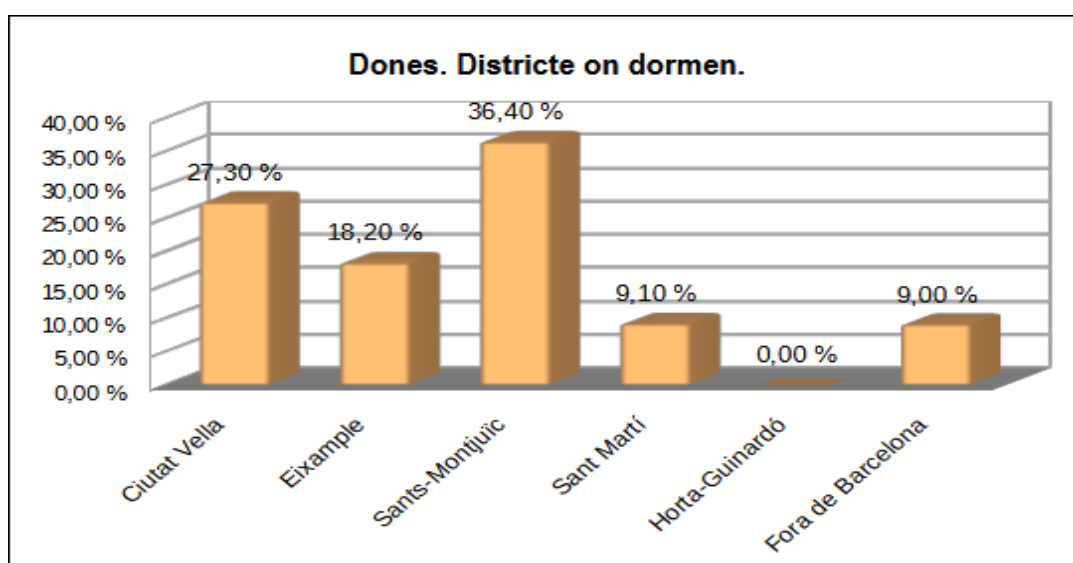
Font: Gimnàs Social Sant Pau

Conclusions:

- En relació al país d'origen, tot i que es segueix la mateixa tendència que a l'any 2023, han sorgit persones usuàries de nous països de procedència. L'anàlisi de les dades i l'estudi de la situació social i migratòria ens indiquen que a causa de la situació que es viu en alguns països de la UE, amb un clar gir cap a la dreta, amb polítiques migratòries que van en contra de la lliure circulació de les persones, els fluxos migratoris estan variant. D'aquesta manera, persones que accedien a la UE des d'Itàlia, ara ho estan fent des de l'Estat Espanyol, d'aquí l'augment de població d'origen algerià. També els creixents conflictes en països de l'Àfrica subsahariana han potenciat l'arribada de persones procedents de països que no havien quedat recollits en enquestes anteriors.
- Districte on dormen: Mitjançant aquesta variable podem analitzar a quins barcelonins i barcelonines dona resposta el recurs segons la seva pertinença.

Font: Enquesta realitzada pel Gimnàs Social Sant Pau. Mostra de 75 homes participants

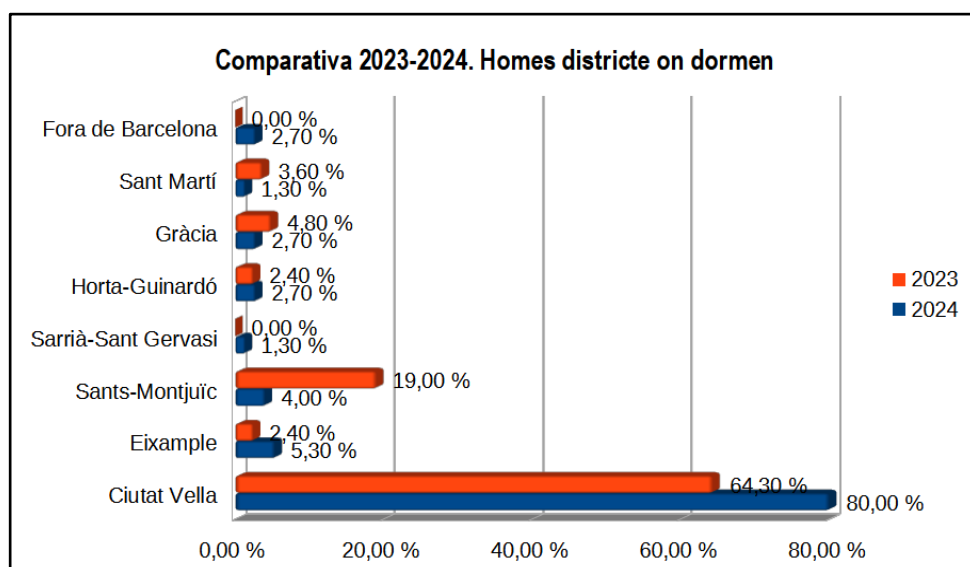
Font: Enquesta realitzada pel Gimnàs Social Sant Pau. Mostra de 11 dones participants

En relació als homes es segueix la mateixa tendència que a l'any 2023, sent Ciutat Vella (80%), el districte on dormen més persones usuàries del servei de dutxes.

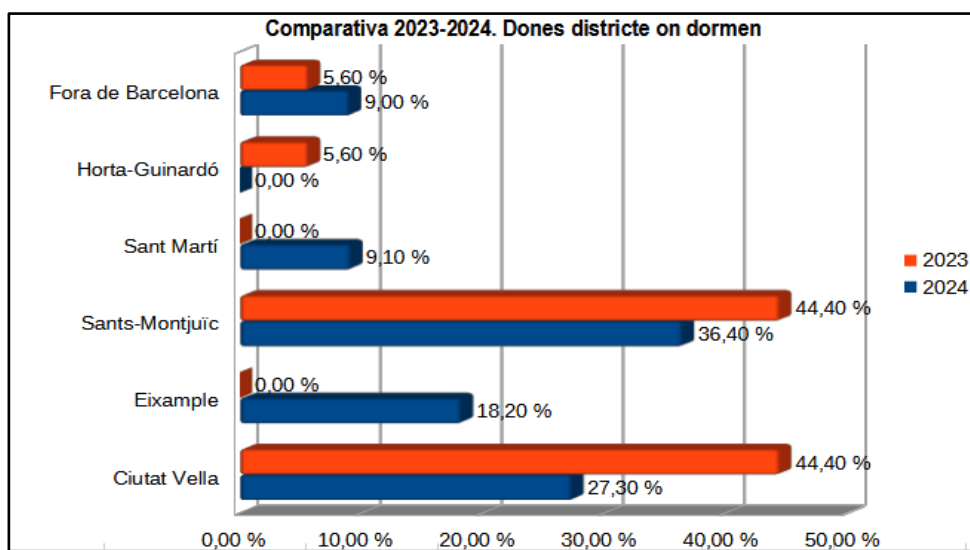
Cal destacar que, durant el 2024 s'ha donat un increment del 15,70%, respecte a l'any 2023, d'homes usuaris de Ciutat Vella. En contraposició, els usuaris que dormen a Sants-Montjuïc han disminuït en un 15%. Així doncs, mentre al 2023 representaven el 19% de la mostra, aquest any representen un 4%. A més, ha crescut el número d'homes que dormen a l'Eixample, en un 2,90%. Aquest fet ha convertit a l'Eixample en el segon districte d'on provenen més homes usuaris del servei (5,30%)

La resta de la mostra es distribueix de manera equitativa entre els altres districtes de la ciutat.

Pel que fa a les dones, s'han donat canvis substancials en referència a l'any anterior. Així doncs, mentre que al 2023 els districtes de Ciutat Vella (44,40%) i de Sants-Montjuïc (44,40%) abarcaven, a parts iguals, pràcticament el total de la mostra; a l'any 2024 ha desincrementat Ciutat Vella (27,30%) en un 17,30% i Sants Montjuïc (36,40%) en un 8%. En contraposició, ha incrementat en un 18,10% les dones usuàries del servei que dormen al districte de l'Eixample.

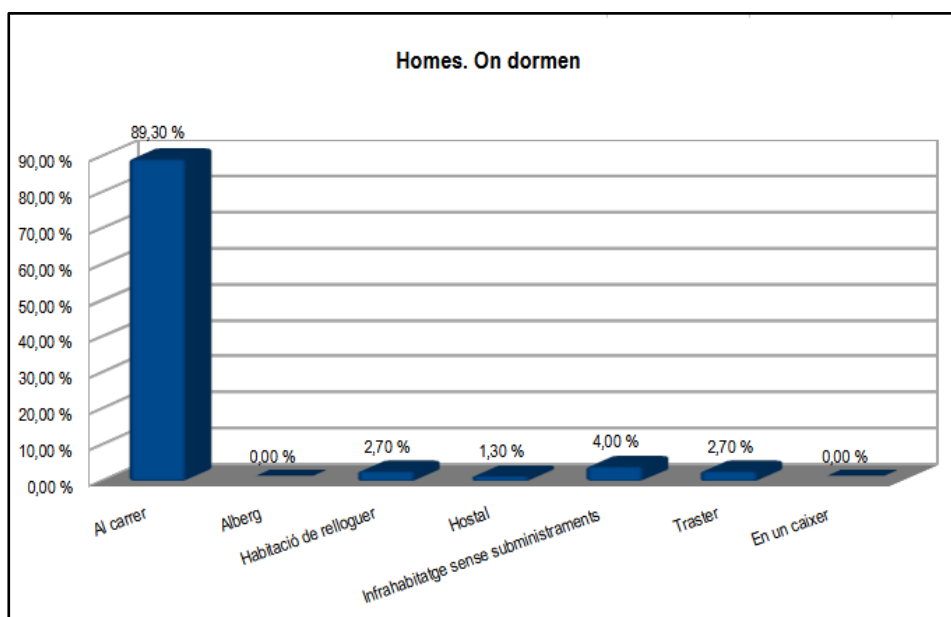
Font: Gimnàs Social Sant Pau

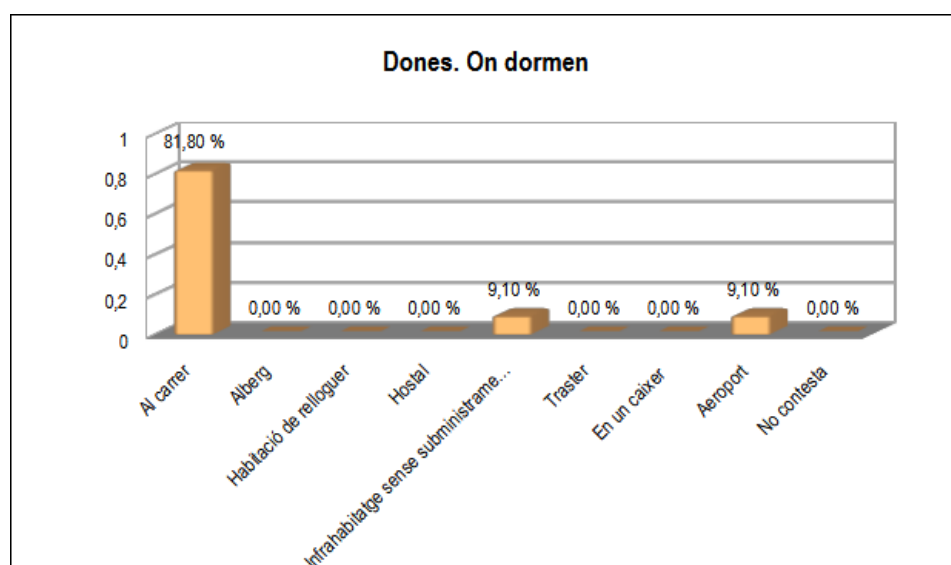
Font: Gimnàs Social Sant Pau

Conclusions:

- La pressió al districte de Ciutat Vella amb les campanyes de seguretat i augment de presència policial, no serveix per reduir el nombre de persones que pernocten al districte, ja que en el cas dels homes ha augmentat respecte al 2023, en canvi, les dones, han començat a desplaçar-se a dormir a altres districtes, com l'Eixample o Sant Martí, que els resulten més segurs i tranquils per pernoctar.
- On dormen: Mitjançant aquesta variable podem analitzar la situació vital de les persones que utilitzen el servei en relació al seu lloc de pernocta.

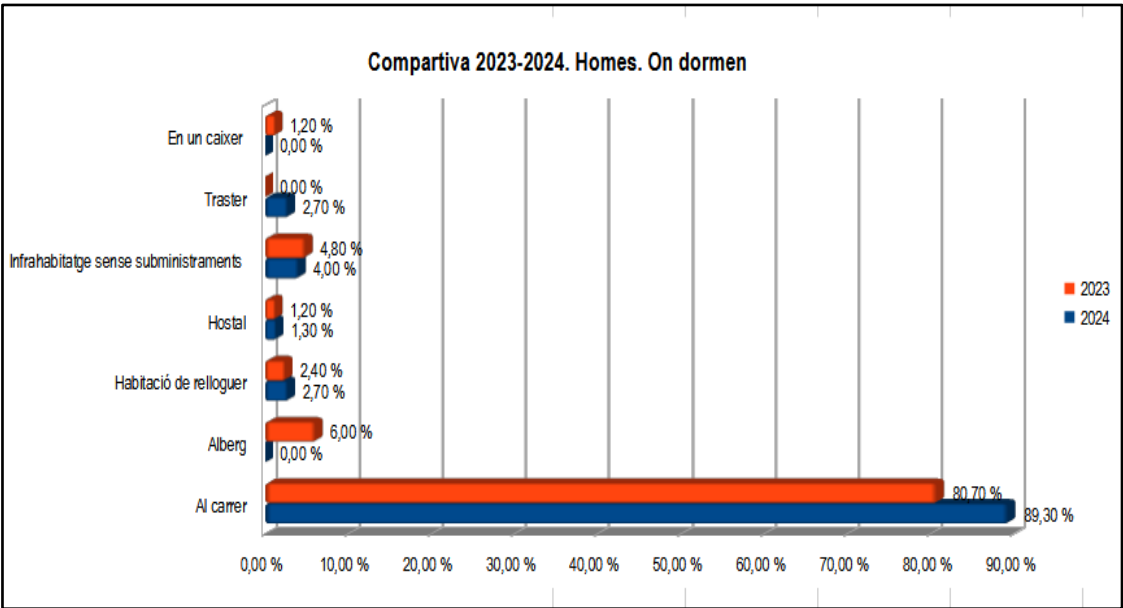
Font: Enquesta realitzada pel Gimnàs Social Sant Pau. Mostra de 75 homes participants

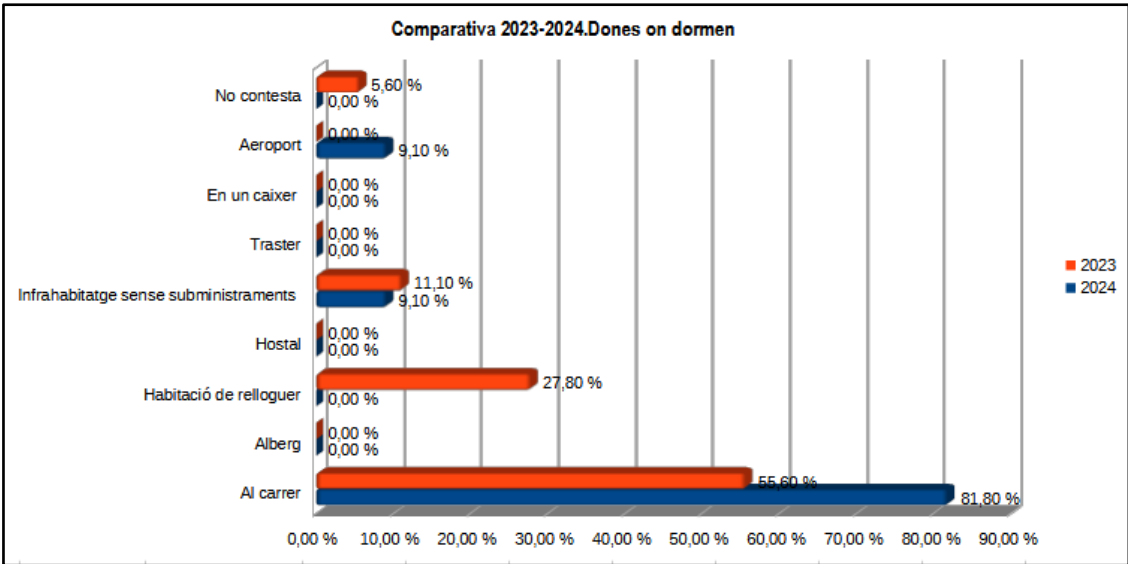
Font: Enquesta realitzada pel Gimnàs Social Sant Pau. Mostra de 11 dones participants

En relació als homes es segueix la mateixa tendència que al 2023, sent el carrer el lloc on més persones usuàries del servei dormen. Per la resta, destacar que hi ha un desincrement del 6% de persones que dormen a albergs (6%) i del 1,20% que dormen a caixers (1,20%), respecte a l'any 2023.

Pel que fa a les dones, han incrementat substancialment les dones usuàries que dormen al carrer (81,80%) respecte al 2023 (55,60%). Contràriament, han disminuït en un 27,80% les dones que viuen habitacions de relloguer. Finalment destacar que, al 2024 apareix l'aeroport com un lloc nou de pernocta de les dones usuàries que abarca el 9,1% de la mostra enquesta.

Font: Gimnàs Social Sant Pau

Font: Gimnàs Social Sant Pau

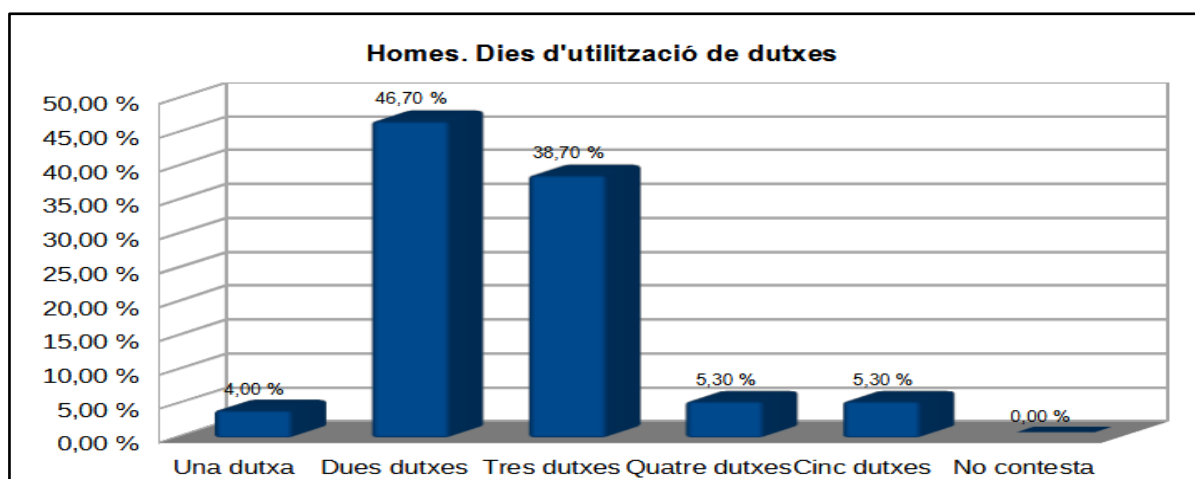
Conclusions:

- L'anàlisi de dades ens indica que, tant en els homes com en els dones s'ha incrementat el número de persones usuàries que dormen al carrer. Concretament, en el cas de les dones de forma molt significativa.
- Les dades extretes, juntament amb l'anàlisi de la situació actual en relació a les dificultats per accedir a una vivienda en la ciutat de Barcelona, ens fan observar que aquest fet s'ha convertit en un problema important en la nostra societat. L'increment del preu de la vivenda és un dels factors claus que incideixen en l'augment de persones sense sostre. A més, aquesta situació provoca el colapso d'altres recursos residencials, que no poden atendre el volum de persones sense sostre que arriben a demanar suport.

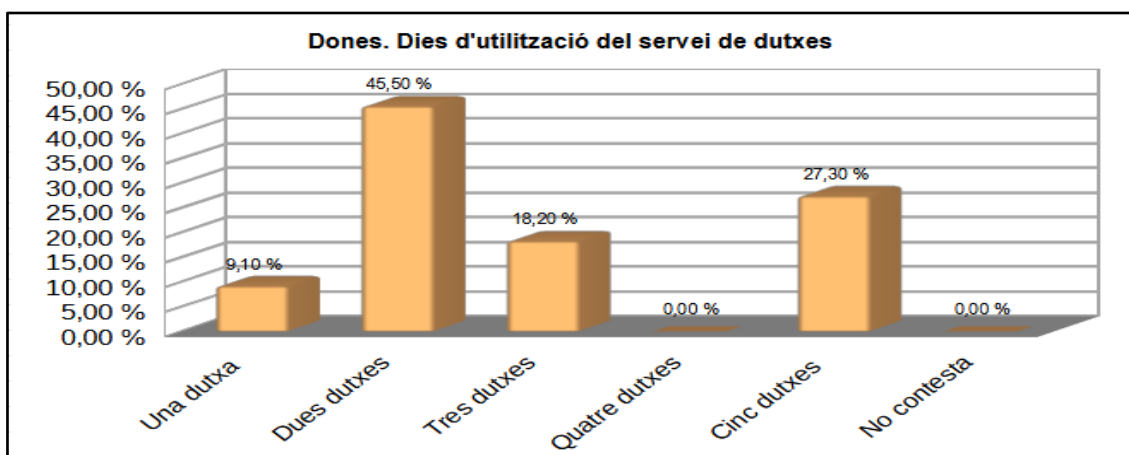
5.2.- Variables sobre el funcionament del servei

En aquest apartat analitzem les variables que ens donen informació sobre el funcionament del servei de dutxes, canvi de roba i repartiment d'àpats, per tal d'analitzar si el recurs s'ajusta a les necessitats reals del col·lectiu de referència.

- Nombre de dies d'utilització del servei: Mitjançant aquesta variable analitzem la capacitat quantitativa del recurs tenint en compte l'horari, el temps per dutxa i el número de dutxes del recurs.
- Horari del servei del Servei de dutxes, canvi de roba i repartiment d'àpats: de 8h a 10h
 - Homes: de 8h a 10h
 - Dones: de 9.20h a 10h
- Temps màxim per dutxa: 20 minuts
- Nombre de dutxes masculines que funcionen simultàniament: 9 dutxes de 8h a 9.10h i 5 dutxes de 9.10h a 10h
- Nombre de dutxes femenines que funcionen simultàniament: 4

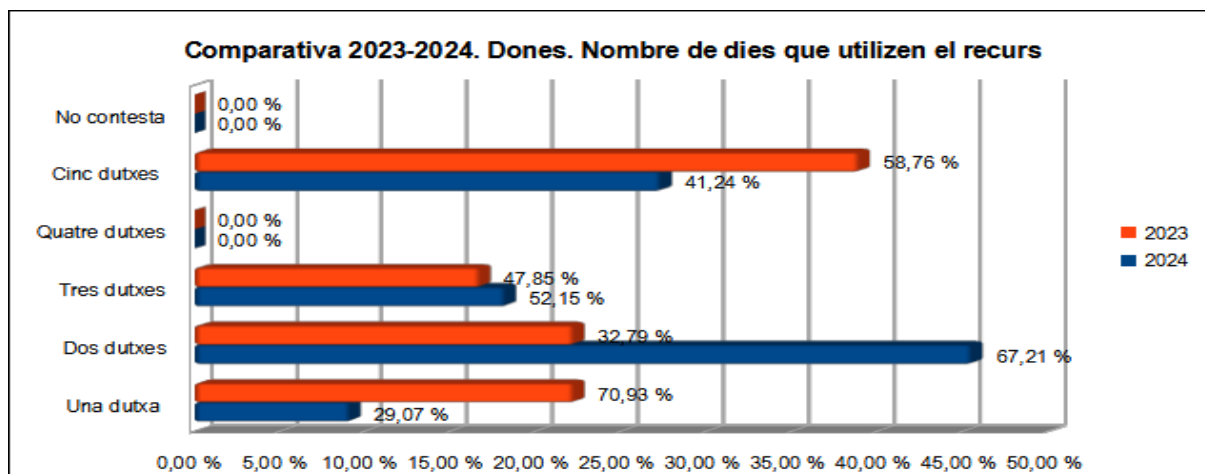
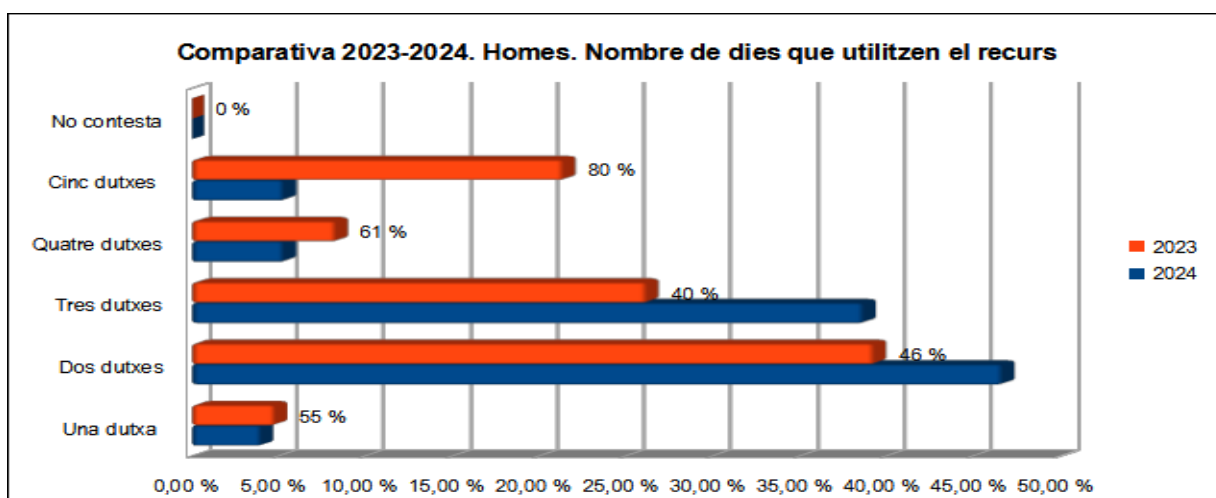
Font: Enquesta realitzada pel Gimnàs Social Sant Pau. Mostra de 75 homes participants

Font: Enquesta realitzada pel Gimnàs Social Sant Pau. Mostra de 11 dones participants

En relació als homes seguint la mateixa tendència que a l'any 2023, el número de dies que més usuaris utilitzen el recurs és dos cops per setmana (46,70%). Com a fet significatiu, al 2024 s'ha rebaixat en un 16,10% els homes que venen cinc dies a la setmana (5,3%), i s'ha incrementat en un 12,50% els que es dutxen tres cops a la setmana (38,70%).

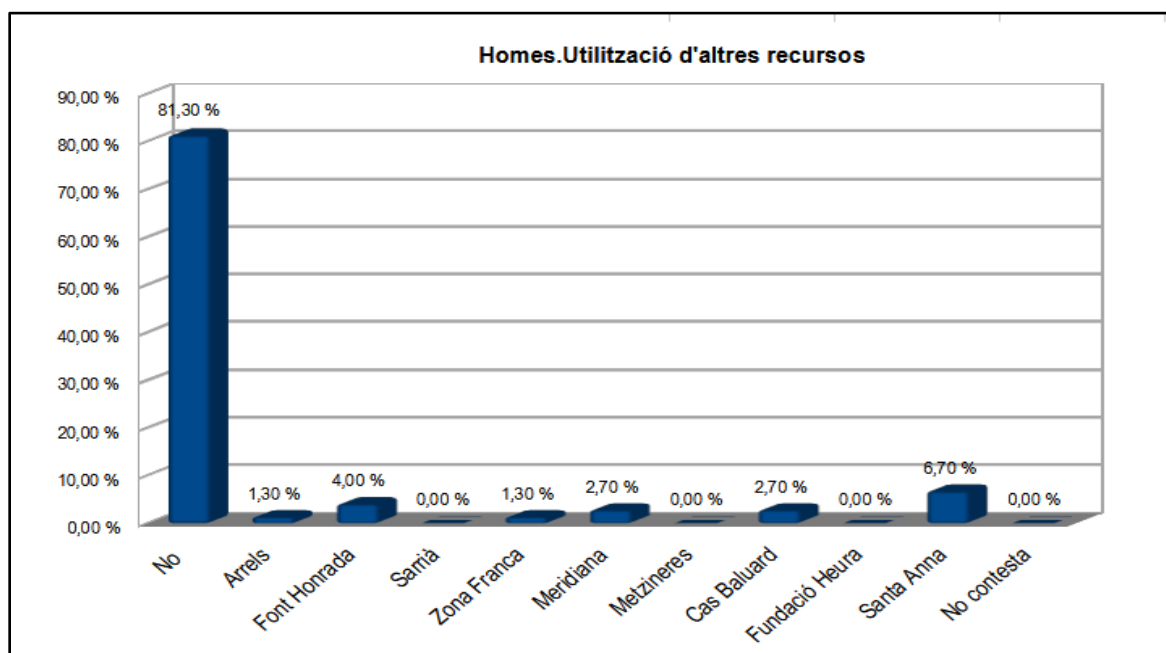
Pel que fa a les dones, hi ha hagut un increment del 23,30% respecte al 2023 de dones que utilitzen el recurs dos cops per setmana (45,50%). Per altre part, s'ha rebaixat en un 13,10% el número de dones que venen un cop per setmana (9,10%) i en un 11,60% les que venen cinc cops per setmana (27,30%).

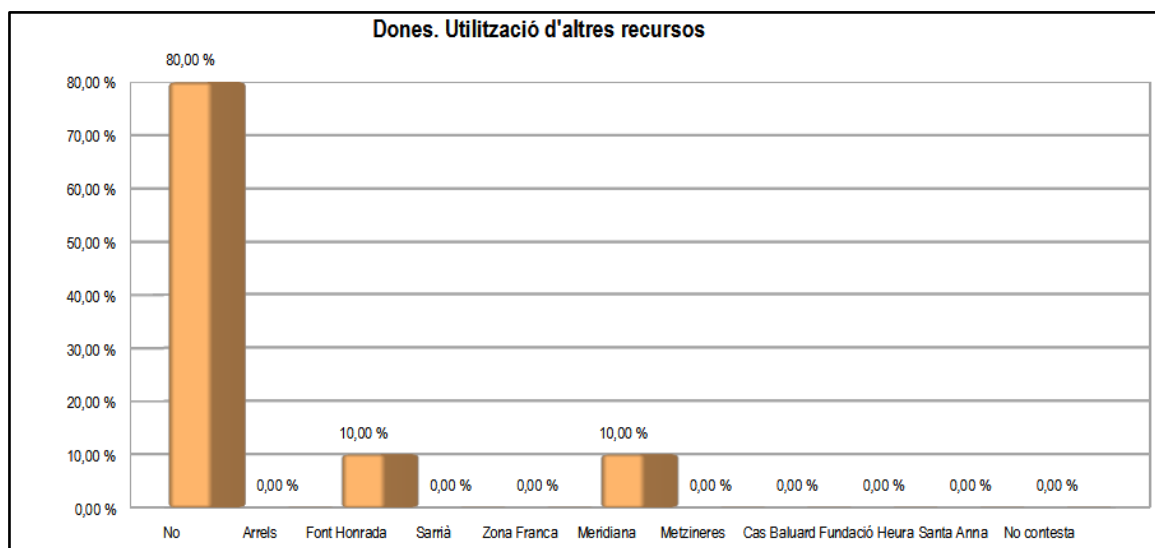
Font: Gimnàs Social Sant Pau

Conclusions:

- A l'any 2023 es va traslladar el servei de dutxes de Ronda Sant Pau, 46 al Carrer Floristes de la Rambla, 10. A l'any 2024 s'ha reorganitzat el servei i la forma de funcionar per adaptar-lo a la nova realitat. Entre els canvis significatius de la nova organització s'ha donat una reducció de l'horari del servei. Aquest fet ha provocat una reducció en el nombre de persones que es dutxen cinc dies a la setmana, mentre que el nombre total de persones diferents que es dutxen durant la setmana ha incrementat.
- Utilització d'altres recursos: Aquest indicador ens permet analitzar la importància de l'ubicació dels serveis a l'hora de crear i planificar recursos destinats a les persones sense llar de la ciutat de Barcelona.

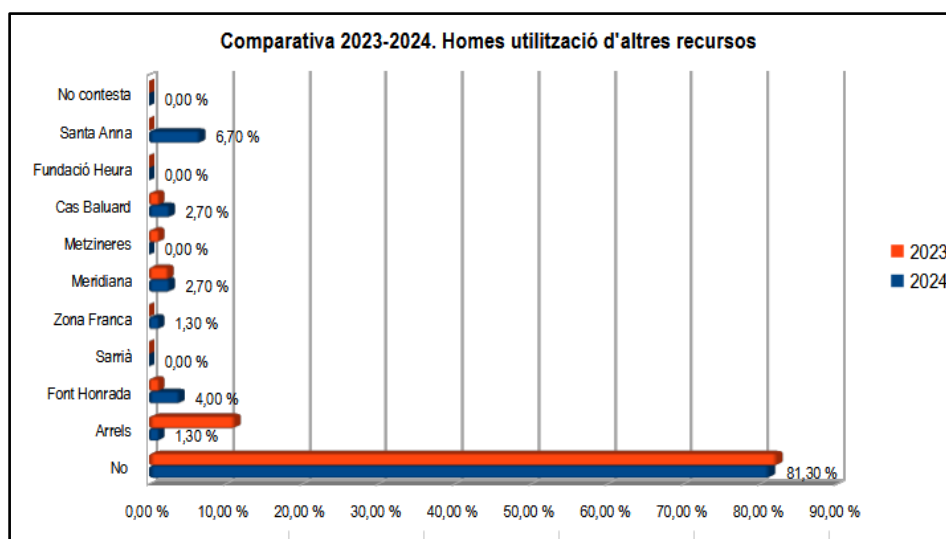
Font: Enquesta realitzada pel Gimnàs Social Sant Pau. Mostra de 75 homes participants

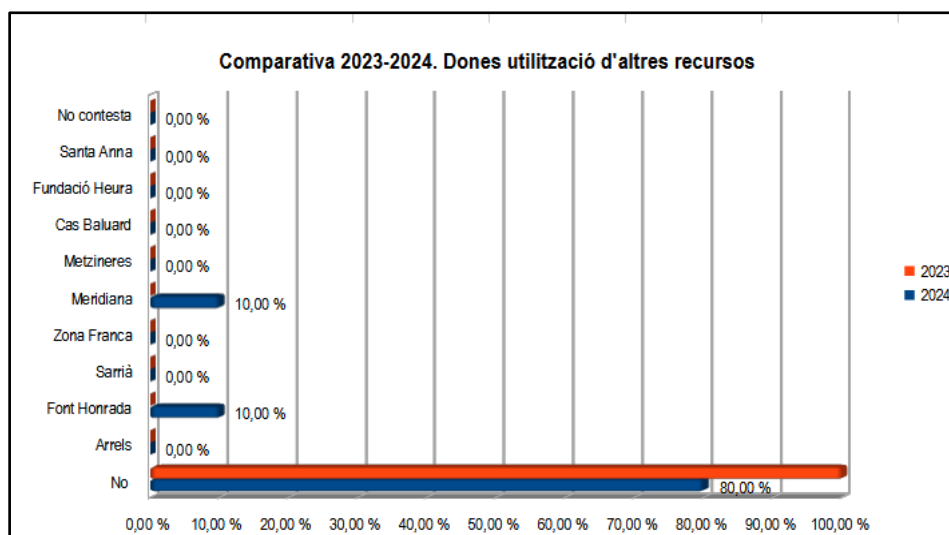
Font: Enquesta realitzada pel Gimnàs Social Sant Pau. Mostra de 11 dones participants

En relació als homes es segueix la mateixa tendència que l'any 2023. De la mostra enquestada, el 81,30% només utilitza el servei de dutxes del Gimnàs Social Sant Pau. La resta es reparteixen entre Arrels, Font Honrada, Zona Franca, Meridiana, Casa Baluard i Santa Anna. Com a canvi significatiu respecte a l'any 2023, els usuaris que utilitzen el recurs de la Fundació Arrels (1,30%) han disminuït en un 10% respecte a l'any anterior i, ha incrementat en un 6,70% els homes que fan ús del servei de dutxes de Santa Anna.

Pel que fa a les dones, també es segueix la mateixa tendència que a l'any 2023. Un 80% únicament utilitzen el servei de dutxes del Gimnàs, respecte al 100% de l'any anterior. La diferència del 20% s'ha repartit en parts igual entre el recurs de Font Honrada (10%) i de Meridiana (10%).

Font: Gimnàs Social Sant Pau

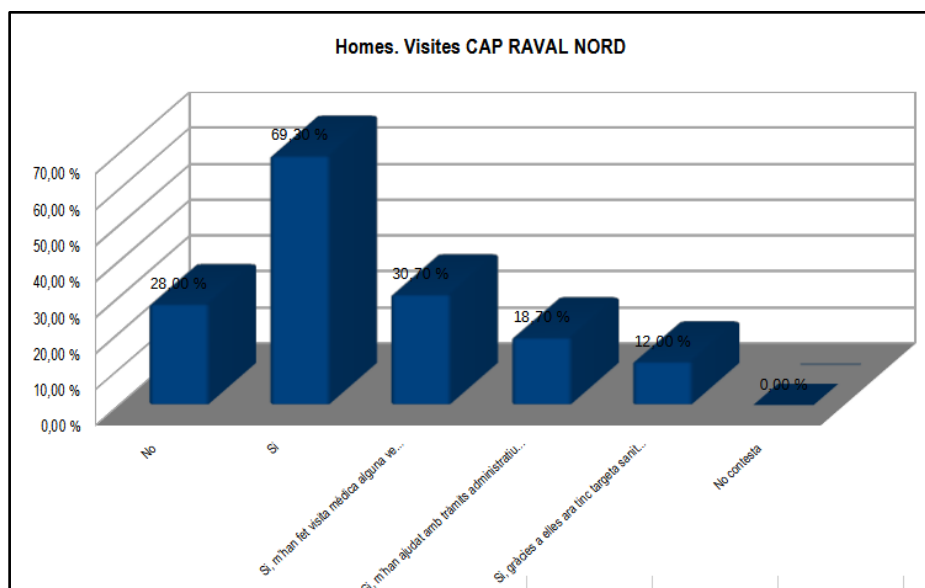
Font: Gimnàs Social Sant Pau

Conclusions:

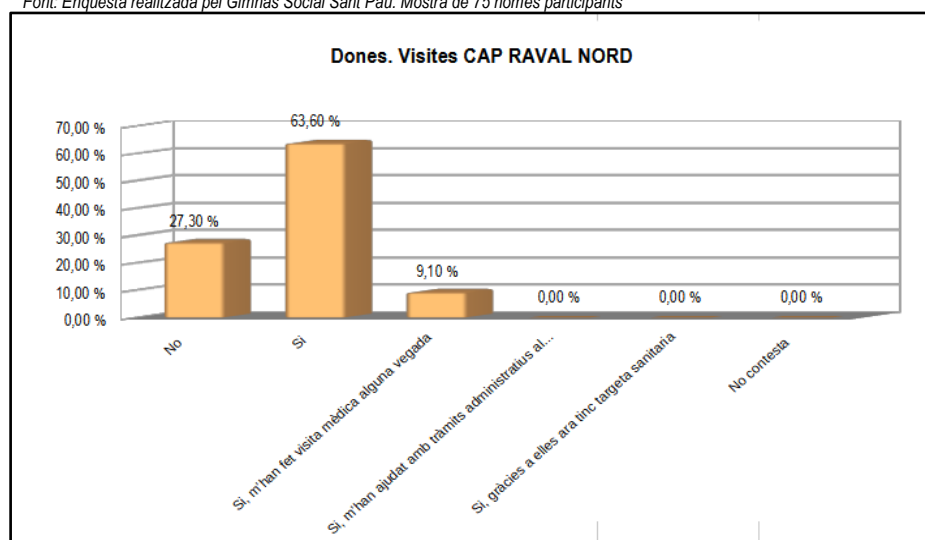
- Segons les dades analitzades s'observa la mateixa tendència que a l'any 2023. Així doncs, la majoria de persones que utilitzen el servei de dutxes del Gimnàs Social Sant Pau, únicament utilitzen aquest servei. L'anàlisi de les dades, l'escolta activa i l'anàlisi de la situació social actual ens fan observar que les persones continuen desplaçant-se poc per dutxar-se, tot i l'existència d'altres recursos a la ciutat. Les dificultats de mobilitat,

logístiques i d'accés al transport públic, fa que moltes persones no puguin accedir als recursos públics de dutxes.

- Projecte amb el CAP Raval Nord: Cada divendres al matí un l'equip de professionals del CAP Raval Nord (administració, medicina i infermeria) ha fet visites a totes les persones usuàries del Servei de Dutxes que ho desitgés, amb la finalitat d'apropar el Sistema de Salut Públic Català a les persones que atenem, per això, a banda de fer unes primeres cures en cas de necessitat, l'aspecte primordial és donar suport administratiu a aquestes persones per a l'obtenció de la targeta sanitària. Durant tot el 2024, s'han fet 268 visites i targetes sanitàries anuals.

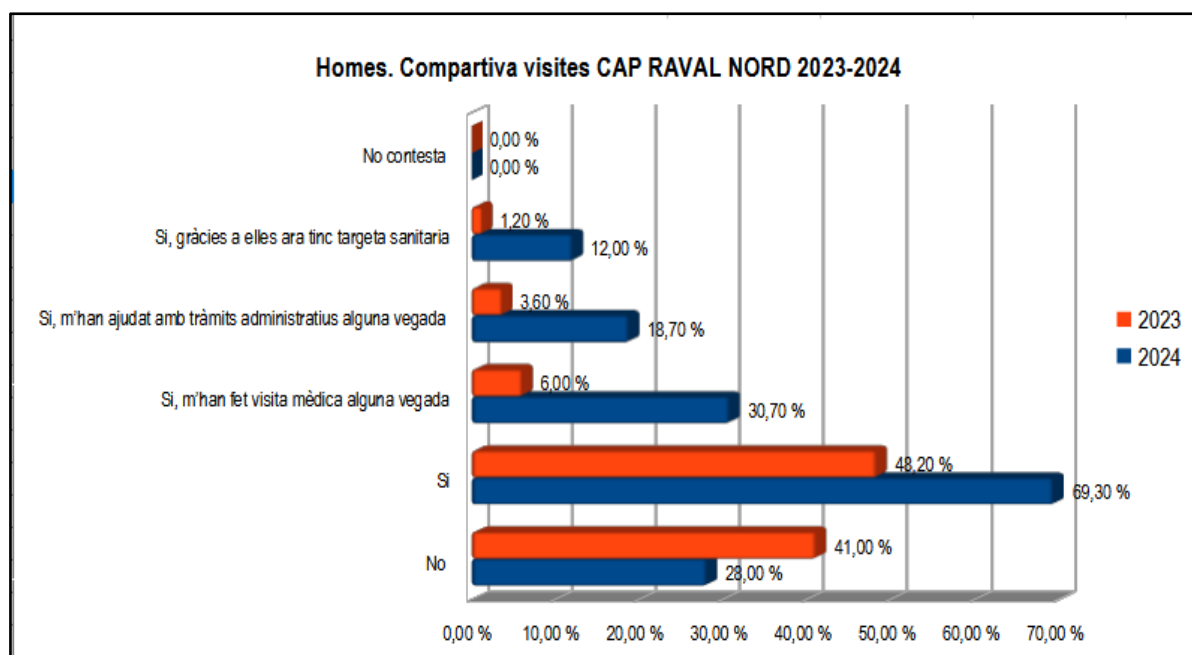
Font: Enquesta realitzada pel Gimnàs Social Sant Pau. Mostra de 75 homes participants

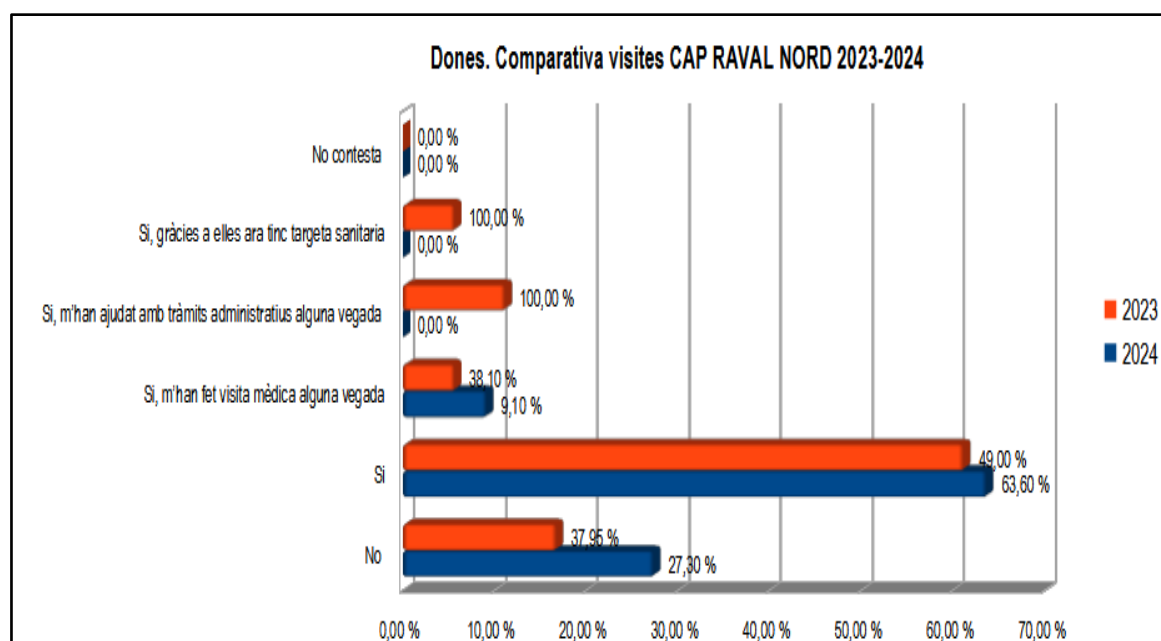
Font: Enquesta realitzada pel Gimnàs Social Sant Pau. Mostra de 11 dones participants

En relació als homes, a l'any 2024 s'ha incrementat en un 21,10% el número d'usuaris de les visites mèdiques (69,30%). En aquesta mateixa línia també han incrementat, respecte al 2023, els que han fet visites mèdiques en un 21,10%, els que han estat ajudats en tràmits administratius en un 24,70% i els que tenen targeta sanitària gràcies a aquest servei en un 10,80%.

Respecte a les dones, si bé és cert que la tendència és semblant a la de l'any 2023, s'han donat una reducció del 11,10% en l'ajuda als tràmits administratius i del 5,6% de les dones que disposen de targeta sanitària gràcies a aquest servei.

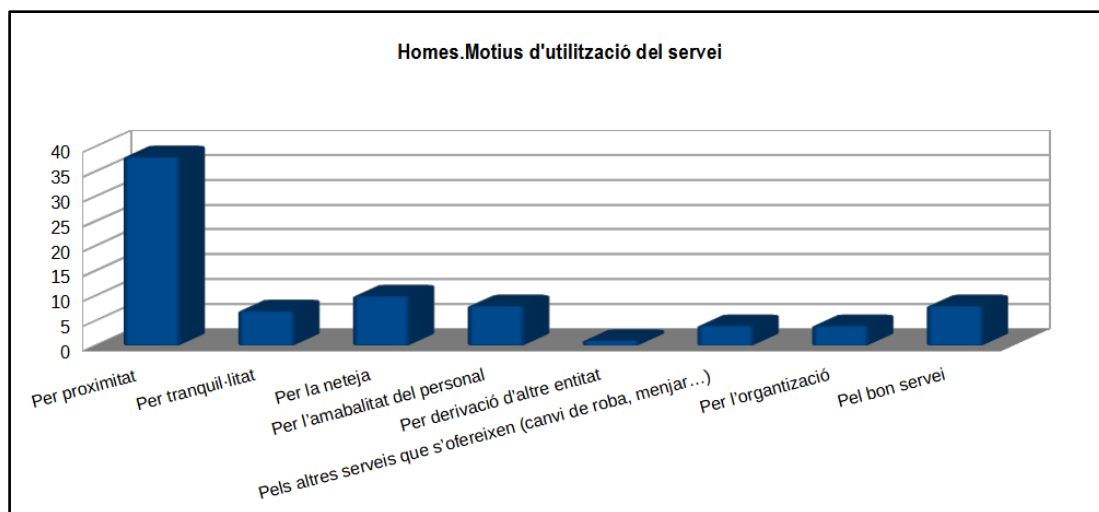
Font: Gimnàs Social Sant Pau

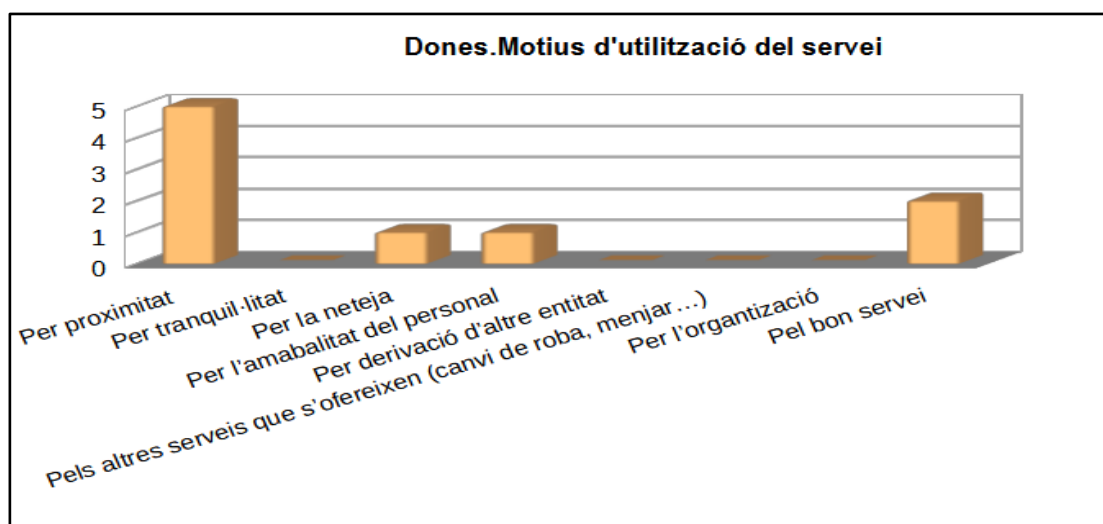
Font: Gimnàs Social Sant Pau

-Motius de venir al Servei de dutxes, canvi de roba i repartiment d'àpats del Gimnàs Social Sant Pau:
Mitjançant aquesta variable podem detectar les necessitats del col·lectiu per tal d'adequar el servei a la seva realitat.

Per extreure informació sobre aquest indicador s'ha utilitzat una pregunta multiresposta oberta. Per tal d'analitzar les dades s'han categoritzat i quantificat les respostes.

Font: Enquesta realitzada pel Gimnàs Social Sant Pau. Mostra de 75 homes participants

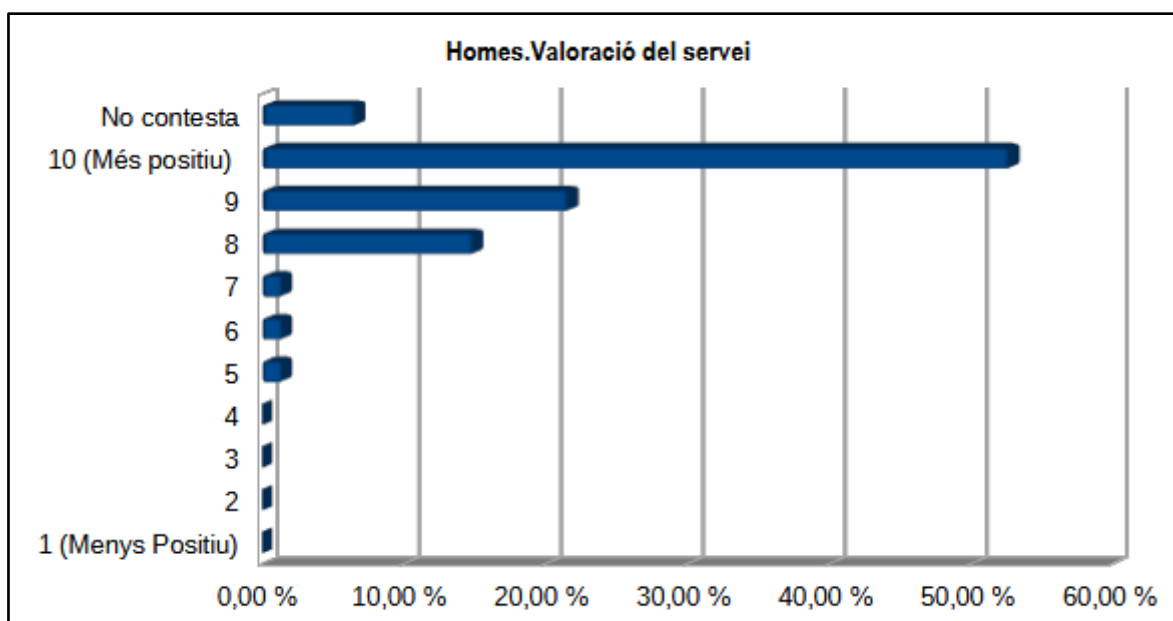

Font: Enquesta realitzada pel Gimnàs Social Sant Pau. Mostra de 11 dones participants

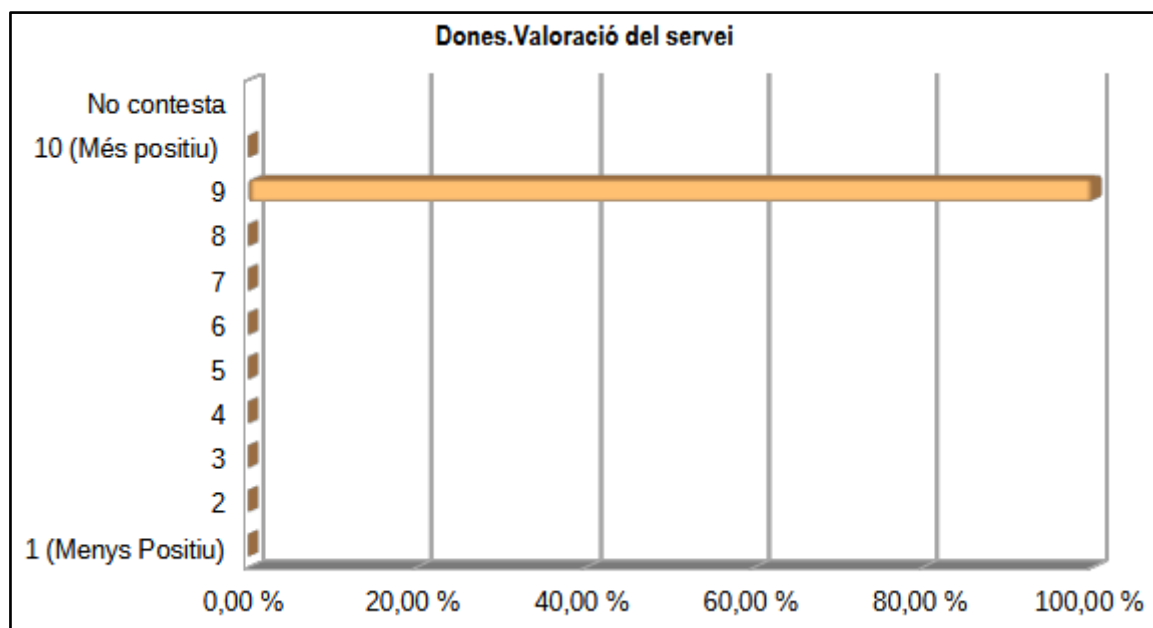
L'anàlisi de les respostes ens aporta que el homes fan ús del recurs perquè el servei està a prop, ben organitzat, és tranquil i segur. A més, també resalten el bon servei i tracte de l'equip i la neteja de l'espai.

En el cas de les dones, la ubicació, la neteja i el bon servei i tracte del personal són els motius primordials per utilitzar el servei.

- Valoració del servei per part de les persones usuàries: Per analitzar la valoració del servei s'ha utilitzat una escala de qualificació a l'enquesta de l'1 al 10. On l'1 és la puntuació més negativa i 10 la més positiva.

Font: Enquesta realitzada pel Gimnàs Social Sant Pau. Mostra de 75 homes participants

Font: Enquesta realitzada pel Gimnàs Social Sant Pau. Mostra de 11 dones participants

Conclusions

- El fet que pràcticament tota la mostra de persones enquestades només faci ús del nostre servei està lligat a la importància que aquests tipus de recursos estiguin ubicats a prop del lloc on pernocten les persones usuàries, ja que un dels trets característics del col·lectiu són les dificultats logístiques i de transport per desplaçar-se. A més, també el tracte, bon servei, organització, neteja i tranquil·litat són indicadors significatius a l'hora d'escollir el nostre recurs.
- Aquests indicadors són els que fan que les persones usuàries valorin el servei de forma positiva.

6. Activitat esportiva al Gimnàs Social Sant Pau.

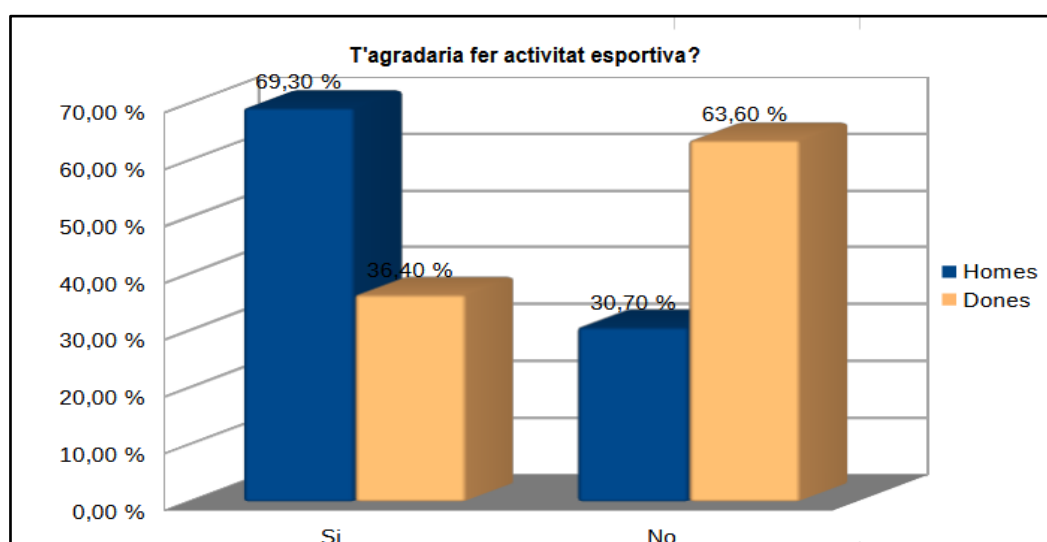
El Gimnàs Social Sant Pau fomenta el dret a la pràctica esportiva per la millora del benestar personal, la qualitat de vida i la salut de totes les persones.

Des d'aquesta perspectiva, un tant per cent de les quotes de les persones associades que en paguen, van destinades a que persones en risc d'exclusió social, amb especial atenció a les persones sense llar, puguin ser sòcies del nostre gimnàs a quota zero, i per tant que puguin realitzar activitat esportiva en igualtat de condicions i oportunitats que qualsevol altra persona associada.

Un 30% de les sòcies a quota zero provenen del nostre Servei de dutxa, canvi de roba i repartiment d'àpats, i la resta són persones derivades d'altres entitats de la ciutat de Barcelona.

En relació a les persones usuàries del Servei de dutxa, canvi de roba i repartiment d'àpats s'ha analitzat la predisposició per fer activitat esportiva del col·lectiu, amb la incorporació de la pregunta al qüestionari 1: "T'agradaria fer activitat esportiva al gimnàs 2 cops per setmana, en un horari concret?"

Segons les dades extretes, un 65,6% dels homes han respost que els agradaria fer activitat esportiva. Pel que fa a les dones, del total de la mostra enquestada, un 34,44% han contestat positivament a la pregunta.

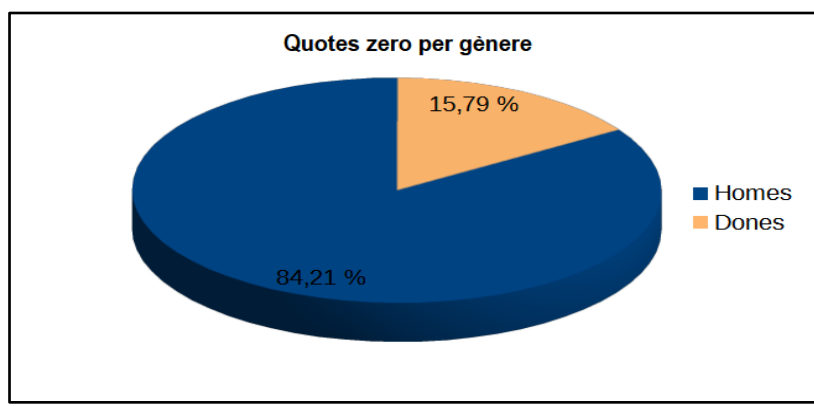
Font: Gimnàs Social Sant Pau. Enquesta 19 persones quota zero participants de l'activitat esportiva

Pel que fa a l'anàlisi concret de les sòcies a quota zero del gimnàs, a continuació detallarem els resultats obtinguts del qüestionari específic. Aquests resultats els mostrem classificat per variables.

6.1.- Variables de mediació bàsica regides pel principi de classificació.

Aquest apartat ens serveix per classificar la mostra en les categories que estableix cada variable i analitzar les dades per extreure el perfil de persones associades a quota zero del Gimnàs Social Sant Pau.

- Gènere: Per tal d'incorporar la perspectiva de gènere, les dades es disgreguen en homes i dones. D'aquesta manera analitzem el perfil de dones que fan activitat esportiva a quota zero, i així generem intervencions adients que millorin la seva autonomia, qualitat de vida i benestar.

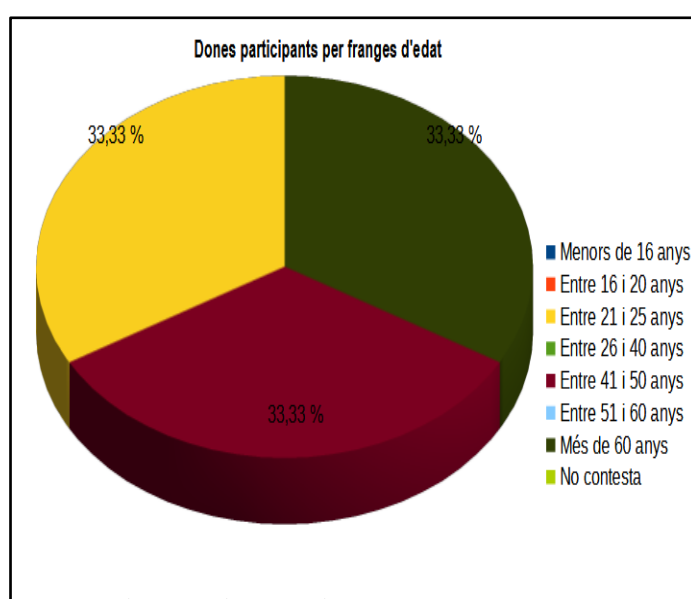
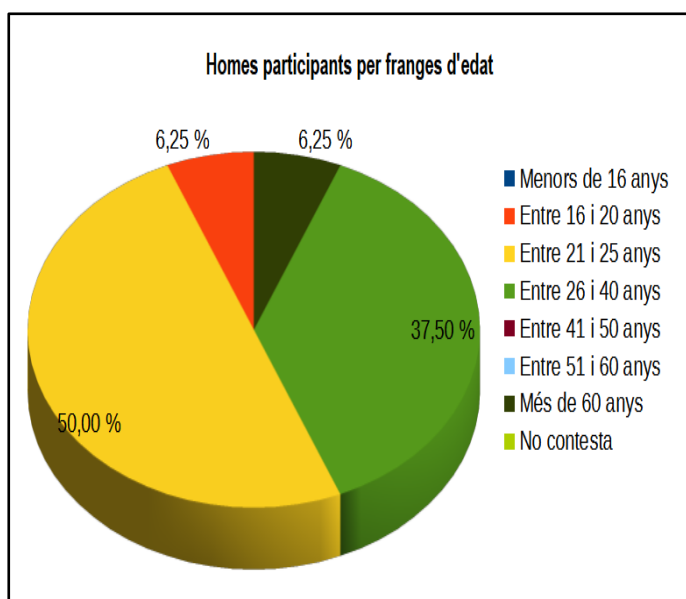

Font: Gimnàs Social Sant Pau. Enquesta 19 persones quota zero participants de l'activitat esportiva

Conclusions

- El nombre d'homes quota zero que fan activitat esportiva és molt superior al de les dones. L'anàlisi de les dades, l'escolta activa i l'anàlisi documental ens fan observar que els gimnasos són espais, encara avui en dia, molt vinculats al món masculí. Fet que fa que les dones no visualitzin els gimnasos com espais segurs de relació i socialització.
- A més, en el cas de les dones en situació de sensallar i vulnerabilitat extrema hem d'afegir que prioritzen altres aspectes vitals de la seva vida abans de fer esport.
- També, en el cas de les dones sense llar o en situació de vulnerabilitat extrema no existeix una cultura de l'esport com a millora de la salut, benestar físic i emocional, fet que les allunya d'aquest tipus de recursos.

- Edat: Cada etapa del cicle vital ve determinada per unes necessitats i realitats diferents. La variable edat pot influir en una ampla gamma de comportaments, actituds i resultats. Per això, és fonamental tenir-la en compte per tal de desenvolupar línies d'intervenció que tinguin un impacte real de millora de l'autonomia i qualitat de vida de les persones en risc d'exclusió social.

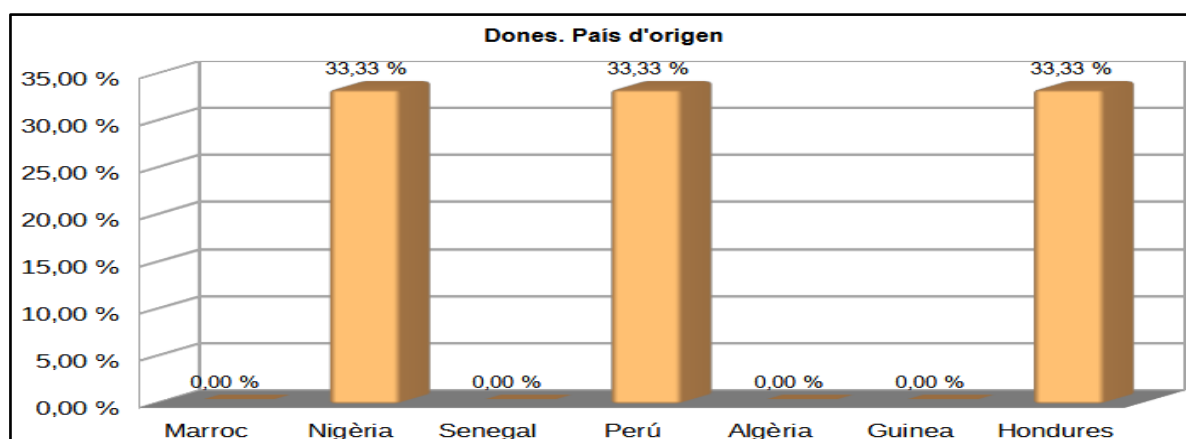
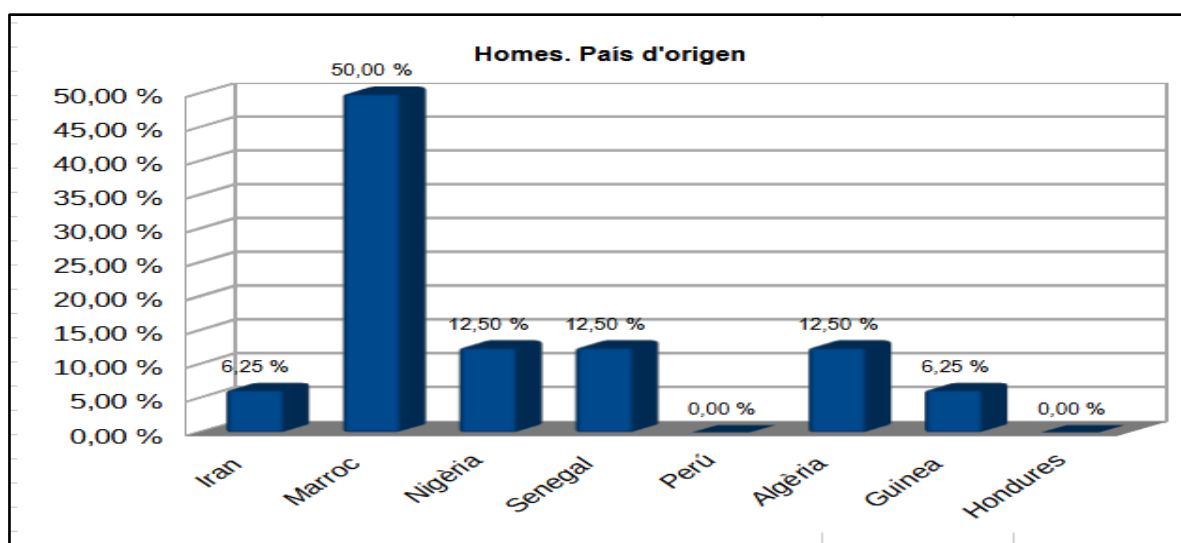

Font: Gimnàs Social Sant Pau. Enquesta 19 persones quota zero participants de l'activitat esportiva

En relació als homes, el 50% dels associats a quota zero es troben en la franja d'edat entre els 21 i els 25 anys i el 37,5% entre els 26 i 40 anys. Pel que fa a la resta, queden repartits amb un 6,25% entre la cohort dels 16 als 25 anys i més de 60 anys. Pel que fa a les dones, es detecta més diversitat en quant a l'edat de les associades a quota zero. En aquest sentit, un 33,3% de la mostra es troben en la franja d'edat entre els 21 i 25 anys, un 33,3% entre els 26 i 40 i un 33,3% tenen més de 60 anys. No trobem cap dona associada entre els 16 i els 25 anys.

Conclusions

- Els homes quota zero que venen a fer activitat esportiva es troben en la franja d'edat entre els 21 i els 40 anys. L'anàlisi de les dades extretes, l'escolta activa i l'anàlisi documental ens fan observar que, encara avui en dia, la pràctica esportiva entre els homes s'enten més com una millora de l'estètica i el cos que com una millora del benestar i la salut.
 - En relació a les dones, la mostra està diversificada entre les diferents franges d'edat. L'anàlisi de les dades extretes, l'escolta activa i l'anàlisi documental ens fan observar que, la visió de la pràctica esportiva entre les dones està més vinculada a la millora del benestar i la salut.
- País d'origen: Aquesta variable ens permet tenir una radiografia de la diversitat cultural de les persones associades a quota zero i adaptar el recurs a tot tipus de creences, preferències i valors.

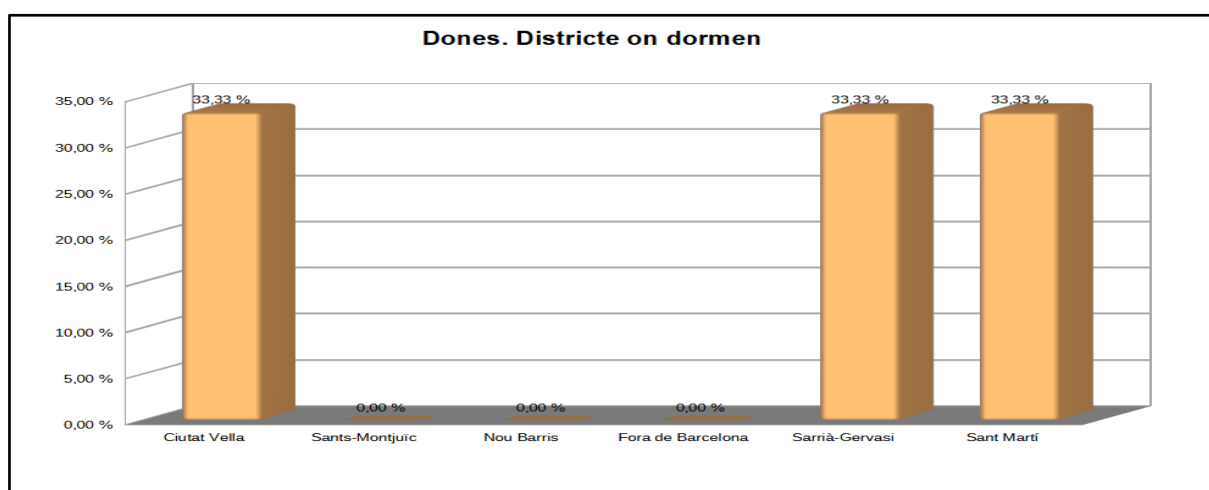
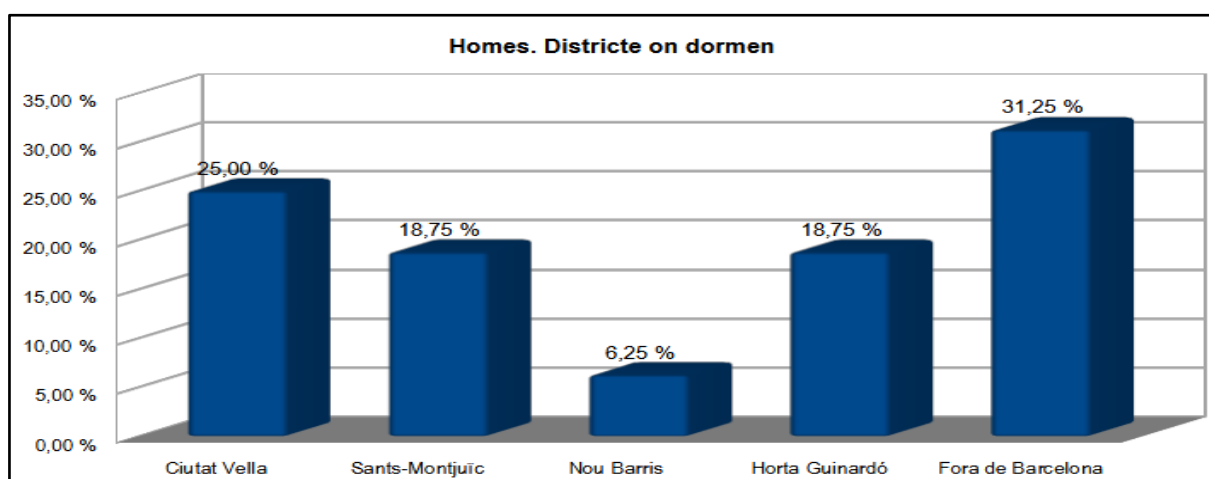

Font: Gimnàs Social Sant Pau. Enquesta 19 persones quota zero participants de l'activitat esportiva

En relació als homes associats al Gimnàs a quota zero, el 50% provenen del Marroc, el 12,5% de Nigèria, el 12,50% de Senegal, el 12,5% d'Algèria, el 6,25% de l'Iran i el 6,25% de Guinea. Pel que fa a les dones associades, un 33,3% provenen de Nigèria, un 33,3% de Perú i un 33,3% d'Hondures.

Conclusions

- En relació a les dades extretes es pot observar que els homes associats a quota zero són majoritàriament d'origen africà, mentre que les dones provenen de països d'Amèrica Llatina. L'anàlisi de les dades extretes, l'escolta activa i l'anàlisi documental ens fan observar que en la pràctica esportiva el component cultural és un factor clau.
 - Per altre part, les dades ens mostren que no hi ha cap persona associada a quota zero de procedència espanyola. L'anàlisi documental ens fa observar que l'estigma social a demanar ajuda, que pot ser vist com una senyal de debilitat o fracàs, es dona amb més força entre les persones nacionals que entre les persones d'altres països d'origen.
- Districte on dormen: Mitjançant aquesta variable podem analitzar a qui dóna resposta el recurs segons la seva ubicació, i quin impacte té al barri i a la resta de la ciutat de Barcelona.

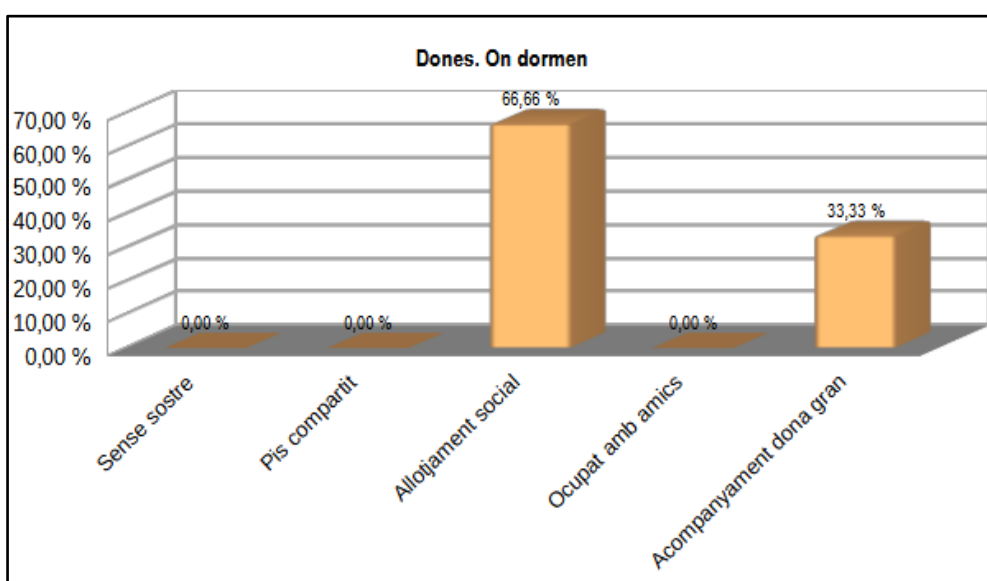
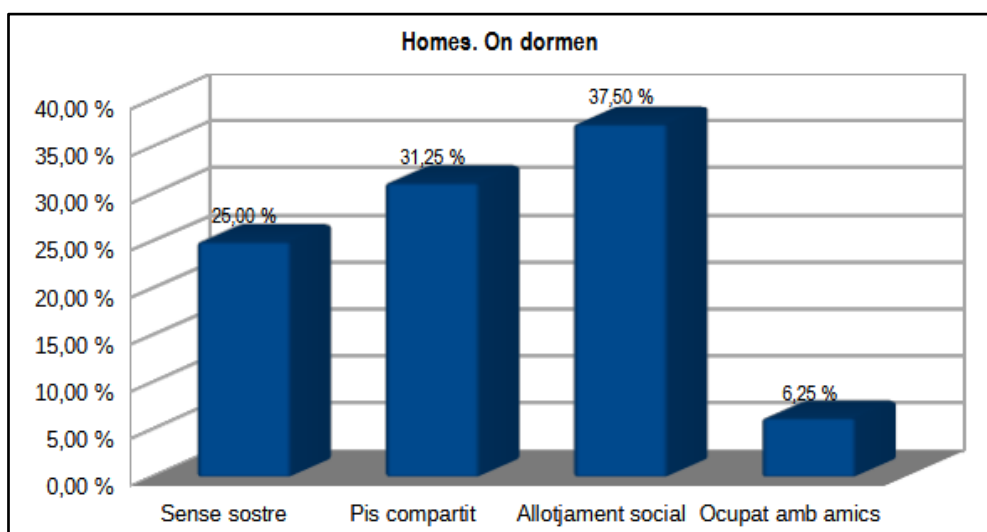

Font: Gimnàs Social Sant Pau. Enquesta 19 persones quota zero participants de l'activitat esportiva

En relació als homes, un 31,25% provenen de fora de Barcelona, un 25% de Ciutat Vella, un 18,75% de Sants Montjuïc, un 18,75% d'Horta Guinardó i un 6,25% del districte de Nou Barris. Pel què fa a les dones associades al Gimnàs a quota zero, la mostra queda repartida en un 33,33% de Ciutat Vella, un 33,3% de Sarrià Sant Gervasi i un 33,33% de Sant Martí.

Conclusions

- El grau i les causes de vulnerabilitat de les persones quota zero són diferents als de les persones usuàries del Servei de Dutxes, que es troben en una situació totalment precària.
- Les persones quota zero, tot i estar en situacions d'exclusió social, tenen, majoritàriament, assignada una tècnica d'integració social, que els acompanya i facilita en temes com l'accés al transport públic, per tant, tenen més autonomia i possibilitat de traslladar-se per la ciutat, a diferència de les persones usuàries del Servei de Dutxes que pernocten en districtes propers..
- On dormen: Mitjançant aquesta variable podem analitzar la situació vital de les persones que utilitzen el servei en relació a la tipologia d'espai on pernocten i adequar el recurs a les necessitats reals del col·lectiu.

Font: Gimnàs Social Sant Pau. Enquesta 19 persones quota zero participants de l'activitat esportiva

En relació als homes associats al gimnàs a quota zero un 37,50% viuen en un allotjament social, un 31,25% en un pis compartit, un 25% no tenen sostre i un 6,25% en ocupació amb amics. En el cas de les dones, un 32% viuen en un allotjament social mentre que un 16% d'interines acompanyant una persona gran.

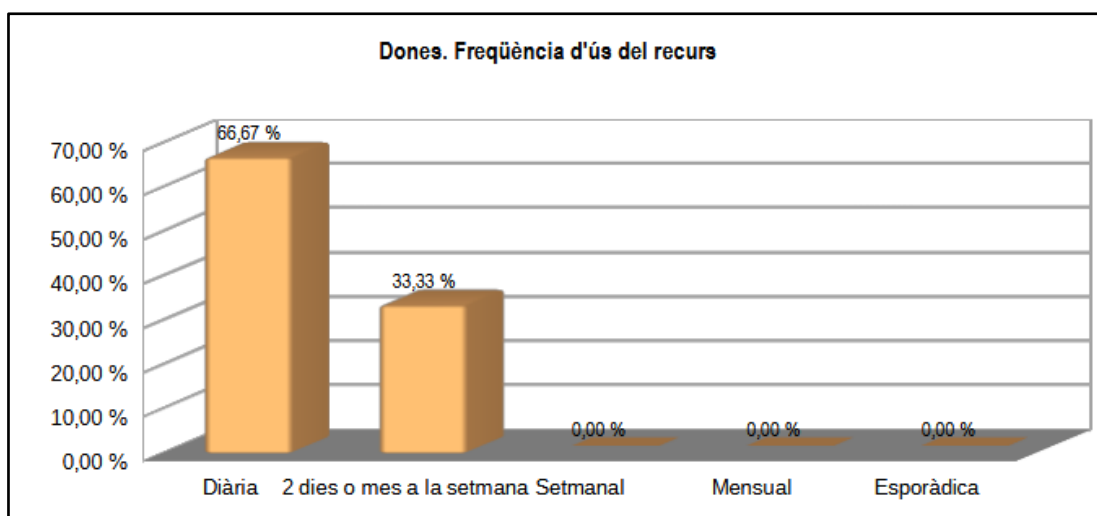
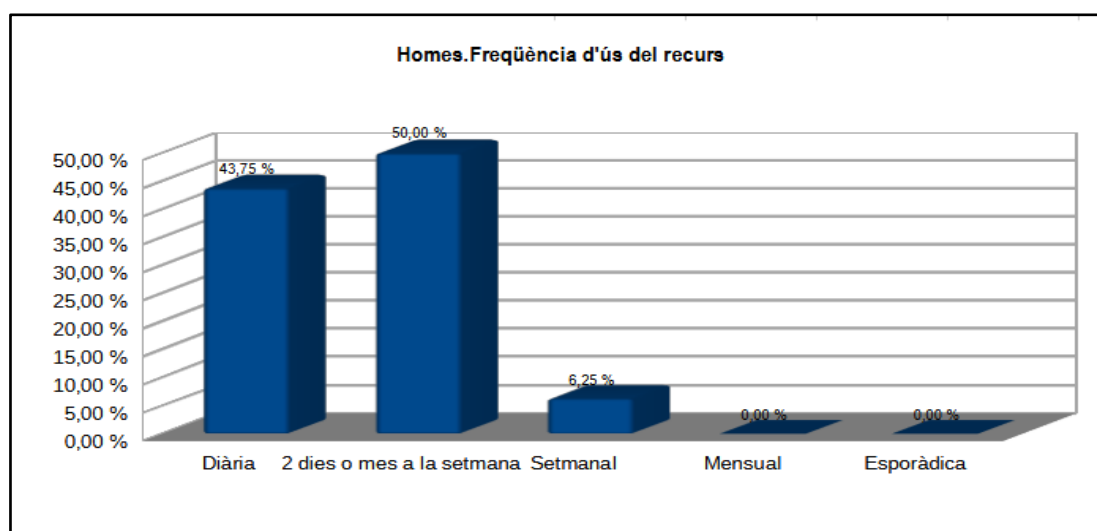
Conclusions

- El grau i les causes de vulnerabilitat de les persones quota zero són diferents als de les persones usuàries del Servei de Dutxes, que es troben en una situació totalment precària.
- La majoria de persones quota zero arriben derivades per tècniques d'integració social, que ja estan treballant per millorar la seva situació vital.

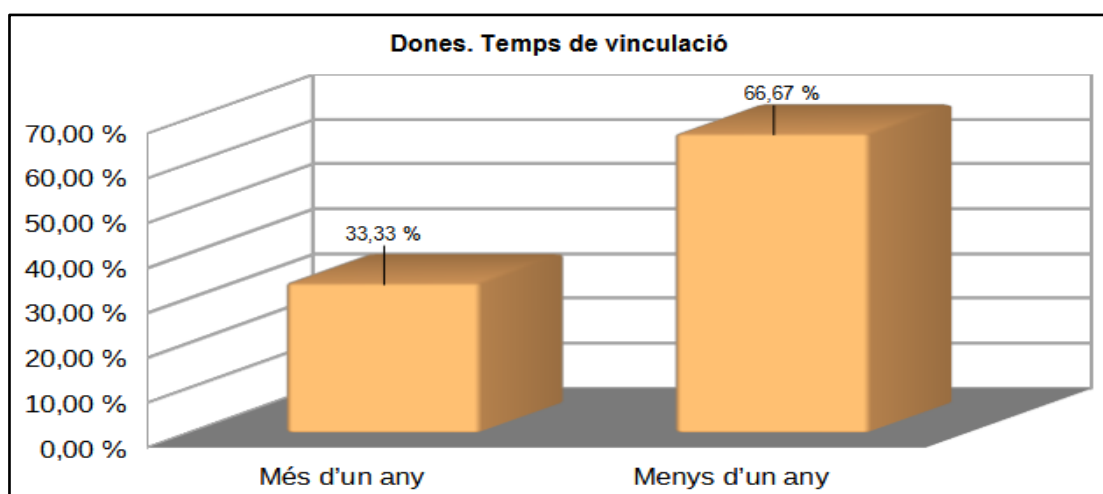
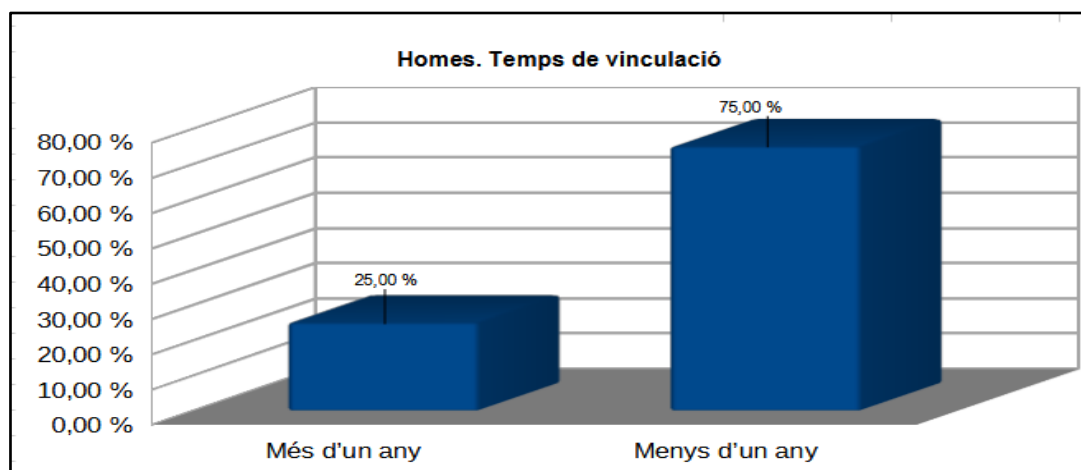
6.2.- Variables de funcionament del recurs

Aquest apartat ens serveix per fer una valoració del funcionament del recurs respecte al col·lectiu i detectar possibles millores aplicables.

- Amb quina freqüència venen al gimnàs i temps de vinculació: Mitjançant aquestes variables podem analitzar el vincle entre les persones associades a quota zero i el recurs, com a primer pas per generar processos d'integració social mitjançant la pràctica esportiva.

Font: Gimnàs Social Sant Pau. Enquesta 19 persones quota zero participants de l'activitat esportiva

Font: Gimnàs Social Sant Pau. Enquesta 19 persones quota zero participants de l'activitat esportiva

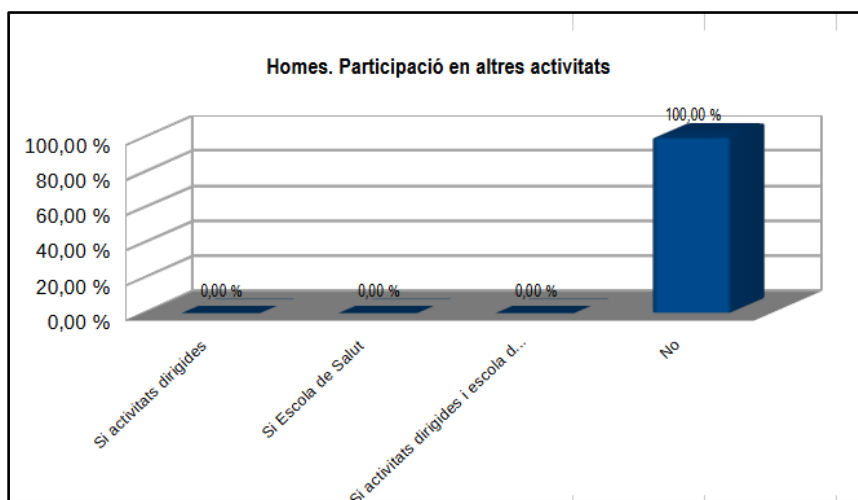
Pel que fa a la freqüència d'assistència al gimnàs, el 50% dels homes associats al gimnàs a quota zero utilitzen el recurs com a mínim dos dies a la setmana, mentre que el 43,75% ho fan diàriament. La resta, que correspon a un 6,25% de la mostra utilitzen el gimnàs un cop a la setmana. En referència a les dones, un 66,67% venen diàriament mentre que un 33,3% ho fan, com a mínim, dos cops a la setmana.

En relació al temps de vinculació al gimnàs, el 75% dels homes assisteixen des de fa menys d'un any, mentre que el 25% ho fan des de fa més d'un any. En el cas de les dones, el 66,67% són sòcies del gimnàs des de fa menys d'un any mentre que el 33,3% ho són des de fa més d'un any.

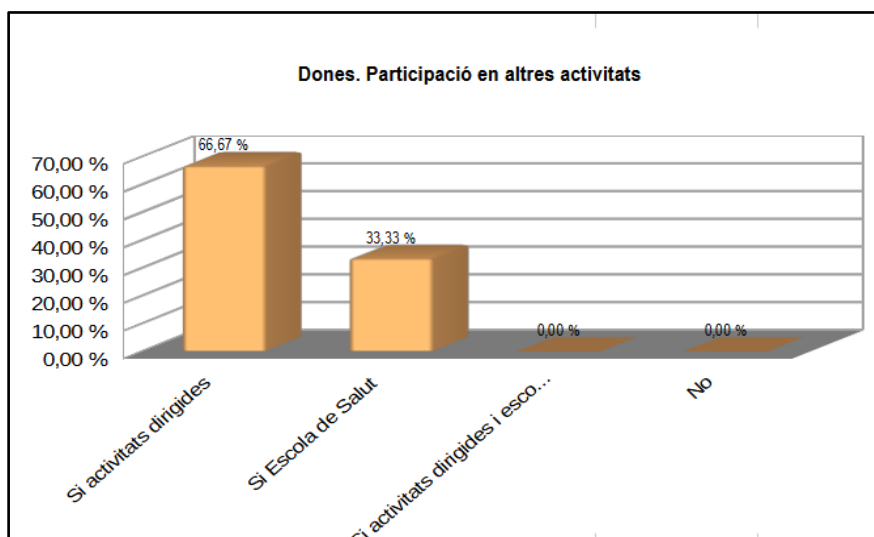
Conclusions

- L'activitat esportiva del Gimnàs Social Sant Pau està oberta des de maig del 2023, i no va ser fins a principis del 2024 quan es va començar a implementar el sistema de quota zero.
- La incorporació de la nova administració del gimnàs va ser al maig del 2024, moment en el qual es protocolitza el sistema de quota zero.
- Tot això ens fa preveure que la vinculació real de les persones quota zero al gimnàs es produirà a l'any 2025.

- Participació en activitats del gimnàs, més enllà de la sala de musculació: Aquesta variable ens permet analitzar el grau de participació de les persones associades al gimnàs en els diferents espais i activitats que s'ofereixen.

Font: Gimnàs Social Sant Pau. Enquesta 19 persones quota zero participants de l'activitat esportiva

Font: Gimnàs Social Sant Pau. Enquesta 19 persones quota zero participants de l'activitat esportiva

En relació als homes associats al gimnàs, el 100% de la mostra enquestada únicament fan activitats a la sala de musculació. Pel que fa a les dones, el 66,67% a més d'utilitzar la sala de musculació, fan activitats dirigides i el 33,3% participen en l'Escola de Salut.

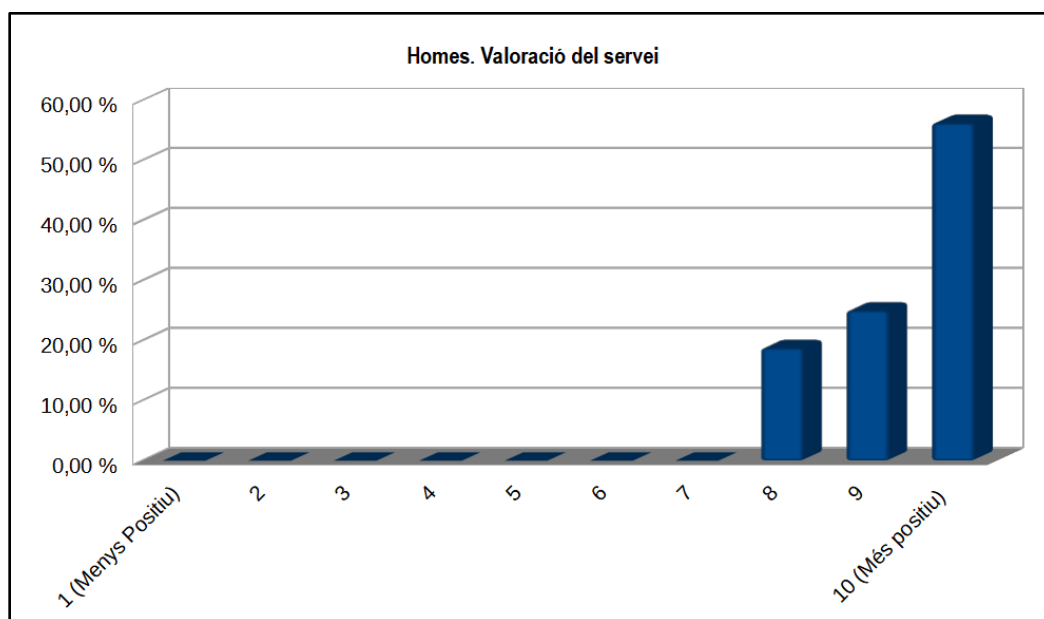
Conclusions

- Els motius de realitzar pràctica esportiva són diferents en els homes que en les dones. L'anàlisi de les dades, l'escolta activa i l'anàlisi documental ens demostren que els homes utilitzen la pràctica esportiva per millorar el seu cos i augmentar la musculatura, mentre que les dones la vinculen molt més al benestar físic, emocional i la millora de la salut.

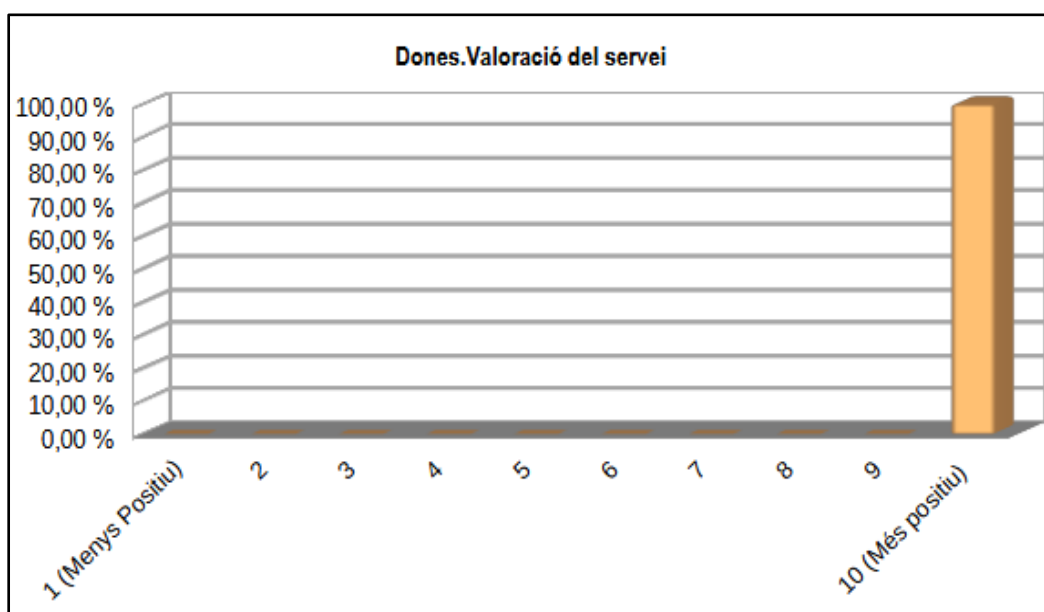
- Per altre part, la majoria de dones quota zero practiquen activitats dirigides. Aquest fet ve donat per factors com que les dones es senten més motivades en entorns socialitzadors, on el sentit de comunitat i pertinença són característiques claus.

- Valoració del gimnàs: Aquesta variable ens permet analitzar si el recurs s'adapta a les necessitats de les persones associades a quota zero per tal d'analitzar canvis i millores.

Per analitzar la valoració del servei s'ha utilitzat una escala de qualificació d'enquesta de l'1 al 10. On l'1 indica el grau més alt d'insatisfacció i el 10 el més satisfactori.

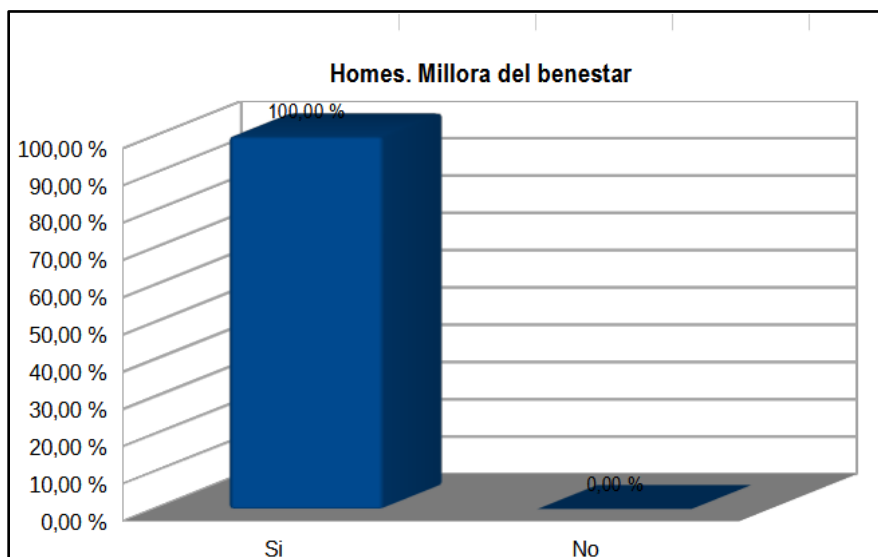
Font: Gimnàs Social Sant Pau. Enquesta 19 persones quota zero participants de l'activitat esportiva

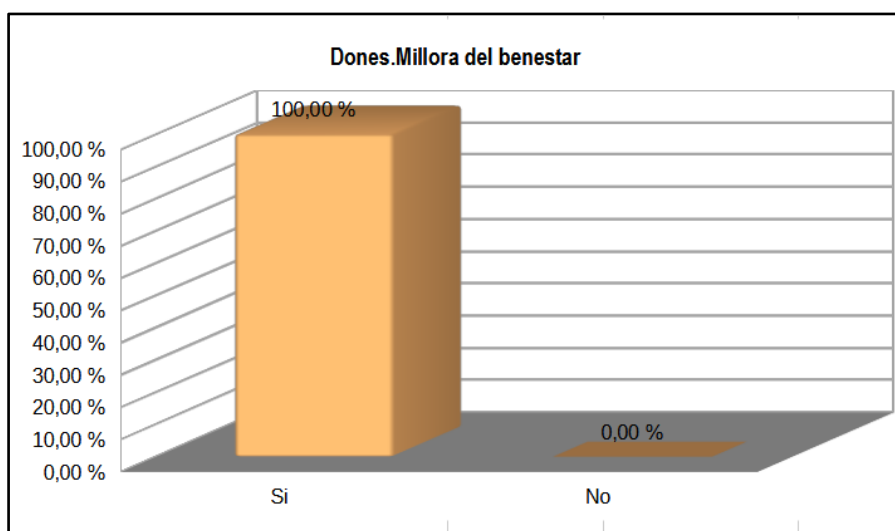
Font: Gimnàs Social Sant Pau. Enquesta 19 persones quota zero participants de l'activitat esportiva

6.2.- Variables d'impacte en la qualitat de vida i la salut de les persones associades quota zero

- Millora del benestar: Amb aquesta variable s'analitza l'impacte de l'activitat esportiva en la millora de la qualitat de vida, el benestar i la salut de les persones associades a quota zero.

Font: Gimnàs Social Sant Pau. Enquesta 19 persones quota zero participants de l'activitat esportiva

Font: Gimnàs Social Sant Pau. Enquesta 19 persones quota zero participants de l'activitat esportiva

El 100% dels homes i dones associades al gimnàs a quota zero han afirmat que han millorat el seu benestar, qualitat de vida i salut amb la pràctica esportiva.

Conclusions

- La pràctica esportiva ofereix múltiples beneficis per a les persones en risc d'exclusió social, entre les que podem destacar la millora de la salut física i mental, l'enfortiment de l'autoestima, el desenvolupament d'habilitats socials o la generació de vincles socials.
- L'esport és una eina molt potent en els processos d'integració social de les persones en risc d'exclusió social.

7. Conclusions finals

El Servei de Dutexes, canvi de roba i repartiment d'àpats del Gimnàs Social Sant Pau porta en funcionament des de l'any 2020. A l'any 2023, amb el trasllat a l'espai provisional ubicat al carrer Floristes de la Rambla, 10, es va continuar amb el servei en horari de matins, combinat amb l'activitat esportiva en horari de tardes.

Durant el 2024, s'ha treballat per millorar i adaptar el servei a les noves instal·lacions i ubicació.

A més a l'any 2024, després d'un llarg període de reflexió, l'equip de treballadores de la Cooperativa decideix realitzar un canvi substancial en la naturalesa del servei que, fins al moment, sempre ha sigut de caire purament assistencialista.

Per això, s'ha dissenyat el projecte "Pre QZ", que es té previst implementar a principis del 2025. Mitjançant aquest projecte, es vincularan el servei de dutexes i l'activitat esportiva amb la finalitat de generar noves vies d'integració social que impactin en la millora dels processos de reestructuració vital de les persones sense llar.

La planificació de la vinculació del servei de dutexes i l'activitat esportiva s'ha fet en dues fases:

- Primera fase: de gener a juny del 2025:

- *Servei de Dutexes de 8h a 10h.

- *Creació de dos grups de 10 persones usuàries del servei de dutexes que faran activitat esportiva una hora, dos cops per setmana, en horari de 12.30h a 14h. Tindran accés a dutexes, tovallola, gel de dutxa, canvi de roba i menjar.

- Segona fase: de juny a desembre 2025: L'ús del servei de dutexes quedarà íntegrament vinculat a l'activitat esportiva.

- *Creació de quatre grups de 10 persones usuàries del servei de dutexes que faran activitat esportiva una hora a la setmana. Tindran accés a dutexes, tovallola, gel de dutxa, canvi de roba i menjar.

Amb aquest nou projecte, el Gimnàs Social Sant Pau vol recuperar de manera íntegral els seu objectiu fonamental: transformar la societat mitjançant l'esport.

Per altre part a l'any 2024, per primer cop, s'aporten a l'informe dades sobre les persones associades a quota zero.

L'anàlisi de les dades extretes per part de l'equip de coordinació de la Cooperativa, ha obert tres noves línies d'acció per implementar l'any 2025:

- Dones en situació de risc d'exclusió social: Impulsar accions per tal de vincular més dones com a sòcies quota zero del Gimnàs Social Sant Pau.
- Homes en situació de risc d'exclusió social: Impulsar accions per fomentar la pràctica esportiva entesa com a millora del benestar físic, emocional i de la salut entre els homes associats a quota zero.
- Tercera edat: Impulsar accions per fomentar i potenciar la pràctica esportiva i l'envelliment actiu de les persones de la tercera edat en risc d'exclusió social.

Bibliografia

- Pérez de Armiño, K. (2004). *Diccionari d'acció humanitària i cooperació al desenvolupament*. Hegoa.
- Hernández Forcada, R. & Rivas Sánchez, H. E. (2015). *La VIH/SIDA i els drets humans: Guia bàsica per a educadors en drets humans*. Comissió Nacional dels Drets Humans.
- EAPN Espanya. (2023). *L'estat de la pobresa a Espanya 2023: Seguiment de l'indicador europeu de risc de pobresa i exclusió social (AROPE) 2008-2022*. EAPN Espanya.